

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PRIMÁRNÍ PEDAGOGIKY

Cilečková Hana

IV. ročník – prezenční studium

Obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA A JEJÍ VYUŽITÍ

NA 1. STUPNI ZŠ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Olomouc 2010

Chtěla bych velmi poděkovat především své vedoucí diplomové práce Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D. za její výborné vedení, pomoc a podporu při tvorbě práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za velkou podporu a trpělivost po celou dobu mého studia a hlavně v době tvorby diplomové práce. Děkuji také učitelům na ZŠ v Horním Benešově a přátelům, kteří mě podporovali a pomáhali mi s vyhledáváním zdrojů informací.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu požité literatury a pramenů.

V Horním Benešově 1. dubna 2010

.....

OBSAH

ÚVOD.....	4
1 Vlastivěda ve výuce na 1. stupni ZŠ.....	6
1.1 Pojetí vlastivědy.....	6
1.2 Vývoj a obsah učiva vlastivědy.....	6
1.3 Učivo vlastivědy v RVP ZV.....	8
1.3.1 RVP ZV.....	8
1.3.2 Klíčové kompetence.....	8
1.3.3 Vzdělávací oblasti.....	9
2 Charakteristika Bruntálska.....	12
2.1 Geografie.....	12
2.1.1 Poloha.....	12
2.1.2 Geologie regionu Bruntálsko.....	12
2.1.3 Podnebí.....	13
2.1.4 Vodstvo.....	14
2.1.5 Zemědělství a průmysl.....	15
2.1.6 CHKO Jeseníky.....	16
2.1.7 Sociální infrastruktura a životní prostředí.....	18
2.2 Historie.....	19
2.2.1 Historie Bruntálu.....	19
2.2.2 Památky Bruntálu.....	20
2.2.3 Historie Horního Benešova.....	22
2.2.4 Památky Horního Benešova.....	24
3 Projektová výuka.....	26
3.1 Vývoj projektové výuky.....	26
3.2 Projektová metoda a projekt.....	27
3.3 Výhody a nevýhody projektové metody.....	28
4 Návrh projektu.....	30
4.1 Cíle projektu.....	31
4.2 Použité metody.....	32
4.3 Návrh realizace projektu.....	32
ZÁVĚR.....	104
Seznam pramenů a literatury.....	105
Seznam příloh.....	107
ANOTACE.....	115

ÚVOD

Ve své diplomové práci se zaměřuji na vlastivědné učivo 1. stupně základní školy o regionu, konkrétně regionu Bruntálsko. Region Bruntálsko jsem si vybrala, protože jsem se tady narodila a žiji zde, také zde působím na základní škole a tudíž mám k němu citový vztah. Chci získat o svém regionu mnoho nových informací a tyto informace předat dál, žákům, kteří tady žijí a zatím nemají povědomí o svém regionu.

Ve své práci vycházím z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), konkrétně ze vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“, která zahrnuje vlastivědné učivo. Tato oblast rozvíjí u žáků klíčové kompetence tím, že je vede k utváření pracovních návyků jak samostatně, tak i skupinově, k orientaci v informacích o historii, k rozšiřování slovní zásoby, k bezproblémové komunikaci, ke vztahu k přírodě a kultuře a k poznávání zajímavostí.

V teoretické části se zaměřuji, kromě pojetí a obsahu učiva vlastivědy, také na projektovou metodu, která s výukou vlastivědy neodmyslitelně souvisí. Projektová metoda je provázena projektem, na kterém se podílí žáci svou činností, vyhledáváním informací, kromě toho rozvíjí tvořivost a osobně si prožijí nové poznatky. To vše nejlépe umožní dobře si zapamatovat učivo. Velkou kapitolu z teoretické části tvoří charakteristika a historie regionu Bruntálsko.

Praktickou část této práce tvoří návrh projektu. Projekt je týdenní, probíhá jak ve škole, tak i mimo ni a podává žákům učivo o regionu Bruntálsko (dle RVP ZV). Region Bruntálsko je velmi rozsáhlý, když si vezmeme, že zde spadá jeho geografická sféra i historie. Proto můj projekt pojednává pouze o geografické části a jsou zde zahrnuty památky a pověsti z regionu Bruntálsko.

Cílem mé diplomové práce je získat co nejvíc podstatných informací o regionu, ve kterém žiji a vytvořit tak metodickou pomůcku pro učitele, kteří také působí v regionu Bruntálsko. Sloužit by jim měla nejen teoretická část této práce, ale hlavně praktická část, projekt, který mohou v praxi použít.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vlastivěda ve výuce na 1. stupni ZŠ

1.1 Pojetí vlastivědy

V pojetí předmětu vlastivědy byly velké rozpory vlivem společenských požadavků nižšího stupně základní školy. Můžeme tedy říci, že původní vlastivěda pojímá poznatky z oblasti historie, přírodovědy a zeměpisu, narozdíl od toho, dnešní pojetí vlastivědy zahrnuje oblast společenskovední, historickou, zeměpisnou, přírodovědná oblast je zahrnuta do samostatného vyučovacího předmětu.

Zajímavé je tedy, jak se vlastivěda v podobě věcného učení vyvíjela a co obsahovala.

1.2 Vývoj a obsah učiva vlastivědy

Učivo vlastivědy bylo součástí věcného učení. Informace z oblasti přírody se objevovaly již v období prvobytně pospolné společnosti. Lidé z nižších vrstev se mohli vzdělávat pouze pracovní, zatímco lidé z vyšších vrstev měli možnost dosáhnout vyššího vzdělání. V antickém Řecku a Římě se věnovali přírodním vědám, kladli důraz na věcné učení. Ve středověku se věcné učení mění ve výchovu mravní, zaměřenou na křesťanství. V období renesance je významnou osobností Jan Ámos Komenský, který prosazuje zásady názornosti, spojením věcného učení s výukou jazyků. Dokazuje to jeho dílo Brána jazyků. V dalším díle Svět v obrazech narůstá význam věcného učení. K intenzivnějšímu zařazování vlastivědného učiva dochází za vlády Marie Terezie, která zavedla povinnou školní docházku a poskytla tak elementární vzdělání ve čtení, psaní, počítání a náboženství. Dalším významným dílem v historii vlastivědy je Kniha metodní, jejímž autorem je J. I. Felbiger. Díky jeho knize žáci poznávají blíže zemský povrch, velikost země, řeky a památná místa. V roce 1918 se začal o pojetí vlastivědy zajímat N. Černý, který přinesl principy tvořivosti, nový přístup k vlastivědě a samostatné práce žáků. V roce 1948 v rámci

nových osnov vychází učebnice vlastivědy, které jsou však pro žáky příliš obsáhlé. Vlastivěda se vyučovala pouze ve 3. ročníku, a to z jednotné učebnice, ve 4. ročníku se učilo o živé přírodě a obrazech z dějin, učivo 5. ročníku obsahovalo neživou přírodu a Československou republiku. Toto pojetí však obsahovalo mnoho nedostatků.

Další významnou osobností byl O. Chlup, který se zabýval rozborem dětského poznání. V roce 1953 vlastivěda nebyla v učebních osnovách jako samostatný předmět. Věcné učení se objevilo pouze v osnovách 3. a 4. ročníku mateřského jazyka, v 5. ročníku se vyučovalo přírodovědě, zeměpisu a dějepisu. Později bylo na nižším stupni vyčleněno věcné učení z vyučování mateřského jazyka ve 3. a 4. ročníku a v 5. ročníku se učivo vlastivědy shrnulo do složky přírodovědné a společenské. Roku 1976 nastaly změny v tvorbě učebnic. Vlastivědné učivo bylo modernizováno a zařazeno jako učení o domově a vlasti, dále jako nauka o obci a krajině ve 3. ročníku, ve 4. ročníku to bylo učivo o Československu.

V roce 1995 nabývá účinnosti vzdělávací program Obecná škola. V osnovách pro 4. ročník se využívá vyprávění o české zemi a její minulosti a o osobnostech našich dějin. To má u dětí vést k vlastenectví. Zatímco v 5. ročníku učivo zasahuje do zeměpisu o Evropě a jiných kontinentech, což má u žáků prohloubit vnímání obrazu světa.

V roce 1996 je schválen vzdělávací program Základní škola. V tomto programu se učitel rozhoduje sám, které učivo zařadí do 4., a které do 5. ročníku. Cílem tohoto programu je formovat u dětí vlastenectví, rozvíjet jejich zájem o poznávání života, tradic, zvyků a společenských zvláštností ve všech historických obdobích a kulturách.

V roce 1997 nabývá účinnosti vzdělávací program Národní škola. V tomto programu je vlastivěda komplexním předmětem, který rozvíjí vzdělanost žáků v oblasti dějepisu, zeměpisu, občanské a rodinné výchovy. Základ tvoří osobní prožitek dětí, názornost ve vyučování a zájem učitele pro daná témata.

V roce 2007 vychází nový Národní program pro rozvoj vzdělávání v České republice, Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání.

1.3 Učivo vlastivědy v RVP ZV

1.3.1 RVP ZV

Od školního roku 2007/2008 se v našem školství zavedl Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV), který je novým systémem kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. RVP udává rámce vzdělávání pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Každá škola si pak vytváří svůj školní vzdělávací program (dále jen ŠVP).

Principy RVP jsou:

- společné povinné základní vzdělávání žáků
- dosažení úrovně klíčových kompetencí žáků
- vymezení vzdělávacího obsahu, očekávaných výstupů a učiva
- zařazení průřezových témat
- zavádění odlišných metod, vzdělávacích postupů, forem výuky
- propojování mezipředmětových vztahů
- možnost modifikace vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

RVP vychází z nové strategie vzdělávání zdůrazňující klíčové kompetence a dále vychází z celoživotního učení.

1.3.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti je smyslem a cílem vzdělávání. Tento proces je však složitý a dlouhodobý.

Za klíčové kompetence jsou považovány:

- kompetence k učení (pozitivní vztah k učení, vlastní experimenty, vyhledávání informací, motivace k učení),
- kompetence řešení problému (rozpoznání problému, nalezení vhodného řešení, samostatnost, kritické řešení, logika),
- kompetence komunikativní (formulace a vyjadřování myšlenek, naslouchání, porozumění textu, vhodné komunikativní prostředky),
- kompetence sociální a personální (spolupráce ve skupině, ohleduplnost, diskuse, sebedůvěra a sebeovládání),
- kompetence občanská (respektování druhých lidí, chápání společenských norem, zodpovědnost),
- kompetence pracovní (používání bezpečných nástrojů, kladný přístup k práci, rozvoj pro budoucí profesi).

Můžeme tedy říci, že klíčové kompetence se uplatňují ve všech vzdělávacích oblastech.

1.3.3 Vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblasti jsou:

- Jazyk a jazyková komunikace
- Matematika její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost
- Člověk a příroda
- Umění a kultura
- Člověk a zdraví
- Člověk a svět práce

Pro předmět vlastivěda je dána vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Tato oblast je koncipována pouze pro první stupeň základního vzdělávání. Obsahuje tematické okruhy: Místo kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví. Učivo regionální vlastivědy spadá do tematického okruhu Místo, kde žijeme. Žáci se učí poznávat nejbližší okolí, prostředí domova, snaží se orientovat v místě svého bydliště, získávají informace o svém městě, jeho poloze, vodstvu, podnebí, historii a památkách. Dále v tomto tematickém okruhu najdeme učivo o okolní krajině, jejím povrchu, půdě, rostlinách a živočichách, o vlivu krajiny na život lidí a naopak, o orientačních bodech a světových stranách. Regionální vlastivěda by měla u žáků vzbudit kladný vztah k místu jejich bydliště a rozvíjet tak jejich národní cítění.

Nejen ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, ale i v ostatních vzdělávacích oblastech zařazujeme průřezová témata.

1.3.4 Průřezová témata

Průřezová témata zastupují v RVP ZV aktuální problémy ze světa. Průřezová témata formují u žáků vlastní postoje a hodnoty, což vede k rozvoji osobnosti žáka.

V RVP ZV jsou tato témata povinná, měla by se objevovat v ŠVP všechna, ale nemusí být zákonitě všechna témata zahrnuta v jednom ročníku. Avšak v průběhu vzdělávání by měla být průřezová témata postupně zařazena všechna do výuky žáků.

Ve vzdělávání jsou tedy zařazena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Enviromentální výchova
- Mediální výchova

Osobnostní a sociální výchovu můžeme v učivu regionální vlastivědy chápat, že si žák formuje vlastní osobnost tím, že si uvědomuje, že někam patří, že má svůj

domov a rodný kraj. V rámci sociální výchovy si uvědomuje, že ve svém kraji není sám, snaží se tedy spolupracovat s lidmi okolo sebe a dodržovat mravní zvyky.

Výchova demokratického občana ještě podtrhává důležitost regionální vlastivědy tím, že říká, že každý jsme svobodným občanem, s právem svobodného slova a měli bychom si vážit domova, který máme.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech rozvíjí vědomosti o jiných národech, jejich zvycích a odlišnostech. V regionální vlastivědě tedy poukazuje na rozdílnost kultury a zvyků obyvatel jiných regionů.

S touto výchovou velmi souvisí Multikulturní výchova, která se ještě více zaměřuje na poznávání jiných národů, poznávání jiných kultur a vychovává k toleranci a ohleduplnosti těchto rozdílů.

Enviromentální výchova vede žáky ke kladnému vztahu k přírodě, k citlivému vnímání a pozorování prvků přírody. V regionální vlastivědě jde tedy o poznání rázu krajiny regionu, fauny a flóry, která se v regionu vyskytuje a celkově o životní prostředí v regionu.

Mediální výchova není příliš zaměřena na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, ale v regionální vlastivědě bychom tuto výchovu mohli chápat jako prostředek k poznání druhů médií v regionu a k získání mediální gramotnosti pro život v regionu.

Jedním z cílů práce je podat informace o regionu Bruntálsko, proto se tomuto tématu budu věnovat v navazujících kapitolách.

2 Charakteristika Bruntálska

2.1 Geografie

2.1.1 Poloha

Naše republika je dělena do 14 krajů, v každém z nich se nachází několik okresů. Okres je označení typu územní jednotky menší než kraj a větší než obec. V každém okrese můžeme území dále dělit na několik regionů a mikroregionů. V této diplomové práci se budu zabývat okresem Bruntál, který je svou rozlohou 1659 km² čtvrtým územně největším celkem České Republiky. Ale vzhledem k tomu, že je celý okres právě tak rozlehlý, zkonkrétním tuto práci jen na region Bruntálsko.

Region Bruntálsko se nachází v Moravskoslezském kraji a rozkládá se kolem města Bruntál, v okruhu přibližně do 25 km od Bruntálu. Na severu zasahuje po město Vrbno pod Pradědem, na západě prochází chráněnou krajinnou oblastí Jeseníky, na jiho-západě prochází městem Rýmařov, na jižní straně je to město Břidličná, dále k východu obchází obce Roudno a Leskovec nad Moravicí, na východě město Horní Benešov, odkud jde směrem k Vrbnu na sever přes obce Široká Niva a Karlovice.

Když máme vymezenou polohu regionu, můžeme přejít ke geologii a povrchu Bruntálska.

2.1.2 Geologie regionu Bruntálsko

Většina území regionu je tvořena mladšími devonskými a karbonskými horninami. Název mají tyto horniny podle period období prvohor, které se nazývají Karbon a Devon. V období středního Devonu se vyskytovaly na tomto území podmořské vulkanické činnosti, které způsobovaly výlevy lávy a hornin bohatých na křemen na mořském dně, které byly doprovázeny usazováním sopečných vyvrženin. Tvořily se podmořské sopečné kupy, které mnohdy vystupovaly i nad mořskou hladinu a vytvářely pásy sopečných ostrovů. Vzniklé vápence jsou známy například z okolí Horního Benešova. V pozdním devonu vulkanická činnost ustala a usazovaly se břidlice a vápence. Koncem třetihor opět dochází v Nízkém

Jeseníku k výstupu láv a ke vzniku nízkojesenických sopek. Sopečná činnost trvala až do začátku čtvrtohor. Nízkojesenická vulkanická činnost měla své centrum v okolí Bruntálu, kde jsou největší sopky jako například Uhlířský vrch (672 m. n. m.), Venušina sopka (655 m. n. m.) v Mezině a Velký (780 m. n. m.) a Malý Roudný poblíž obce Roudno a Leskovec nad Moravicí. Za dozvuky vulkanické činnosti můžeme považovat prameny minerálních vod neboli kyselk a suché výrony oxidu uhličitého, které se vyskytují převážně v okolí Bruntálu, Andělské Hory a Karlovy Studánky.

Můžeme tedy říci, že povrch na Bruntálsku je převážně hornatý, na jihu a východě se vyskytují vrchoviny a pahorkatiny, velká část leží v nadmořské výšce od 500 do 800 m. Tyčí se tady pohoří Hrubý a Nízký Jeseník, přičemž nejvyšším vrcholem Hrubého Jeseníku je Praděd (1492 m. n. m.) a nejvyšším vrcholem Nízkého Jeseníku je Slunečná (800 m. n. m.). Za zmínku stojí podnebí regionu, které je díky poloze ojedinělé.

2.1.3 Podnebí

Celkový ráz podnebí určuje samozřejmě poloha naší republiky vzhledem k oceánům, nadmořské výšce a dalším faktorům. Svou polohou tedy Bruntálsko zasahuje do mírného pásu a přechodné oblasti oceánského a kontinentálního typu podnebí. Toto má za příčinu, že je počasí v této oblasti velmi proměnlivé. Jaro bývá chladné, léto krátké a vlhké, podzim mírně teplý a zima je dlouhá, chladná a vlhká s dlouhotrvající pokrývkou sněhu. Ve vyšších polohách je zima ještě mnohem delší a sníh na horách přetrvává přibližně od října/listopadu až do dubna/května.

Velká plocha Bruntálska je pokryta lesy, převážně jehličnatými, ať už se jedná o pahorkatiny nebo nížiny. Díky vzniku vodních staveb však bylo mnoho lesů vykáceno. Jaké vodní stavby to jsou, se dozvíte v další kapitole.

2.1.4 Vodstvo

Regionem Bruntálsko protéká několik větších řek. Řeky na Bruntálsku jsou součástí povodí Odry. Řeka, která vznikla soutokem Bílé Opavy, Střední Opavy a Černé Opavy se jmenuje Opava. Řeka Opava dále teče přes Vrbno pod Pradědem, Karlovice, Širokou Nivu, Nové Heřminovy, Krnov, Opavu a v Ostravě se vlévá do řeky Odry. Na řece Opavě se zvažuje vybudování přehradní nádrže Nové Heřminovy, která má chránit území Krnova a Opavy před povodněmi. Přítokem Opavy je řeka Opavice, jejich soutok je v Krnově a Opavice je hraničním tokem mezi ČR a Polskem. Další velmi významnou řekou je řeka Moravice, která pramení ve východních svazích Hrubého Jeseníku ve Velké kotlině a měří přibližně 49 km, je vyhlášeným vodním tokem a má nadregionální význam už proto, že jsou na ní vystavěna vodohospodářská díla. Prvním dílem je úpravna pitné vody v Karlově a Malé Morávce a druhým dílem je nejmladší vodní nádrž v ČR, Slezská Harta. Její výstavba, která byla započata v roce 1987, s sebou nesla spoustu práce, ať už s přípravou terénu, vykácením všech stromů nebo bouráním domů v obcích, které měly být zatopeny a výstavba náhradních domů pro lidi ze zatopených oblastí. K částečně zatopeným oblastem patří obce Rázová, Nová Pláň, Dlouhá stráž, Leskovec nad Moravicí a Roudno a zcela zatopena byla obec Karlovec. Stavba nádrže byla dokončena v listopadu 1997. Nádrž má několik funkcí. Zaprvé má chránit před povodněmi a pomoci tak zadržet vodu starší přehradě Kružberk, která leží na toku Moravice za Slezskou Hartou. Dále je pod přehradou vybudována vodní elektrárna vybavená Francisovými turbínami, dodávající energii a kromě toho všeho slouží přehrada k chovu ryb, rybolovu, sportovnímu vyžití a rekreaci. Celkový objem nádrže je 218,7 mil. m³, zatopená plocha měří 870 ha a plocha povodí po hráz měří 464,3 km². Výška kamenné hráze je přibližně 65m.

V oblasti Bruntálska se vyskytuje další množství malých říček a potoků, i rybníků je tu mnoho, ale nejsou ničím významné, proto je nezmiňujeme.

V další kapitole se zmíníme o průmyslu a zemědělství v tomto regionu.

2.1.5 Zemědělství a průmysl

Na území Bruntálska se nachází půdy písčitohlinité, hlinité, půdy hnědé kyselé, středně hluboké a mělké. Tato půda se využívá k zemědělství, které je spíše situováno do horských oblastí. Pěstuje se tady řepka olejná, brambor lilek, z obilovin oves, dále přadný len. Část půdy je věnována chovu dobytka, jedná se tedy o pastviny a louky.

V regionu Bruntálsko je důležitý i průmysl. Jedná se o průmysl strojírenský, který je zastoupen firmou Al invest v Břidličné, která zpracovává barevné kovy (hliník) nebo firmou Alfun v Bruntále, která taktéž zpracovává a distribuuje barevné kovy (hliník, železo). Dalším odvětvím je stavebnictví, jedná se o výrobu dřevěných rodinných domů, RD Rýmařov a výrobu polystyrenu firmou Styrtrade Bruntál. V Bruntále je několik firem zabývajících se výrobou plastických hmot, jedná se o Alfa Plastik, Linaset a Gardenu, která vyrábí zahrádkářskou techniku. Osram je firma sídlící taktéž v Bruntále a vyrábí žárovky, součásti svítidel, lampy pro projekční techniku, jemné drátky a cívky. Pro farmaceutické a potravinářské využití produkuje chloridy firma Macco z Bruntálu. A firma NOVO vyrábí balicí stroje a balicí techniku. Ve Vrbně pod Pradědem působí Sklárna Jakub, která vyrábí užitkové a umělecké sklo.

Bruntálsko bylo v historii významnou oblastí těžby nerostných surovin, stavebního kamene a jiných nerud. Mezi nerostné suroviny, které se zde těžily, patřilo železo (okolí Malé Morávky, Horního Benešova, Leskovce nad Moravicí), měděná a olovnato-zinková ruda, stříbro (okolí Rýmařova, Horního Benešova) a zlato (okolí Vrbna pod Pradědem a Nových Heřminov). Z nerudných hornin se zde těžil žilný křemen (okolí Karlova a Rýmařova), který se využíval k výrobě optického skla. Kolem Bruntálu se těžily kulmské droby k betonářským účelům a stavbě silnic.

Přesto, že je prostředí regionu tak významné těžbou rud, vyskytuje se zde velmi rozmanitá a vzácná chráněná krajinná oblast.

2.1.6 CHKO Jeseníky

Chráněná krajinná oblast Jeseníky vznikla v červnu roku 1969. Její celková rozloha je 740 km². Přibližně třetina této rozlohy sahá do okresu Bruntál. CHKO Jeseníky se skládá ze 4 národních přírodních rezervací (Praděd, Rašeliniště Skříttek, Šerák- Keprník, Rejvíz), z 19 přírodních rezervací (např. Pod Jelení studánkou, Panské louky, Krasovský kotel, Pustá Rudná, Kunov, Suchý vrch, Jelení bučina a další) a 6 přírodních památek (například Uhlířský vrch, Ptačí hora, Rešovské vodopády, Velký Roudný a další).

Národní přírodní rezervace Praděd vznikla spojením dříve vyhlášených rezervací Velká a Malá kotlina, Petrovy kameny, Vrchol Pradědu, Bílá Opava a Divoký Důl. Jak uvádí Jaroslav Vencálek (1998, s. 41) ve své knize *„posláním rezervace je ochrana komplexu přirozených a přírodě blízkých ekosystémů, vázaných na geologický podklad a reliéf nejvyšších poloh Hrubého Jeseníku, ochrana zachovalých původních subalpinských ekosystémů“*. V této chráněné oblasti rostou vzácné rostliny jako např. lipnice jesenická, zvonek jesenický, jitrocel tmavý sudetský, hvozdík kartouzek sudetský, z méně vzácných jsou to zvonek vousatý, violka žlutá, vřes obecný, borůvka černá a brusinka obecná. Ze vzácných živočichů je to například okáč sudetský.

Národní přírodní rezervace Rašeliniště Skříttek se nachází mezi Rýmařovem a Šumperkem uprostřed přirozených rašelinných smrčín. V této lokalitě rostou břízy karpatské, kroupenáč vytrvalý a vzácná orchidej korállice trojklanná.

Národní přírodní rezervace Šerák- Keprník je nejstarší rezervací na Moravě, která byla vyhlášena v roce 1903 tehdejším majitelem panství Janem II. z Lichtenštejna. Důvodem byl výskyt řady cenných rostlin, které zde najdeme i dnes.

Přírodní rezervace Pod Jelení studánkou se nachází západně od Karlova pod Pradědem, kousek pod hřebenem Jeleního hřbetu na zelené značce na trase ze Skřítku na Ovčárnu. Je významnou lokalitou výskytu mravence *Formica lugubris*, tato oblast je hustě poseta mraveništi, které dokazují dlouhodobý vývoj tohoto ekosystému.

Přírodní rezervace Krasovský kotel jsou pozemky a louky s bohatým porostem mečíku střečovitého, který je silně ohroženým druhem rostlin. Pozemky se nachází u obce Krasov, severně od Bruntálu.

Přírodní rezervace Pustá Rudná se nachází u obce Andělská Hora, severozápadně od Bruntálu. Tyto louky jsou vzácné chráněnou lilií cibulkonosnou, kriticky ohroženou pětiprstkou žežulník a vemeníkem dvoulistým.

Přírodní památka Uhlířský vrch se nachází v Bruntále, je to stará sopka, kde je spousta sopečných uloženin. Velký Roudný, další přírodní památka, která se tyčí v blízkosti Leskovce nad Moravicí, je již neaktivní sopka, kde je velký výskyt čedičů (vyvřelá hornina sklovité struktury a šedé barvy) a láv. Na Velkém Roudném je od roku 2007 postavena dřevěná rozhledna, která umožňuje velký rozhled na okolí Jeseníků. K Velkému Roudnému se váže i pověst dle internetových stránek Regiony (<http://regiony.ic.cz/index.php?clanek=povest&dir=slezsko&menu=slezsko>)

„ Za dávných časů, kdy ještě pánbůh chodil po zemi, se usadili na Velkém Roudném v Nížkém Jeseníku čerti. Rozhazovali kolem sebe žhavé balvany a dštili síru. Mezi lidmi v širokém okolí šířili bezbožnost a prostopášnosti. Zbožní lidé se v kapli svatého Michala modlili, až si vymodlili příchod Boha. Ten se na tomto místě rozhodl bojovat se samotným pánem pekel Luciferem. Vyzval ho na souboj a spolu se přetahovali na velkém kameni. Dodnes je na něm vidět velká šlápěj - otisk boží nohy a hluboké škrábance od drápů d'ábla. Čerti nakonec pochopitelně prohráli a zmizeli do pekla dírou, původním jícnem sopky. Ten lidé pro jistotu zaházeli balvany, aby pekelná pakáž nemohla vylézt.“ Čertův kámen z pověsti najdeme nedaleko vrcholu Velkého Roudného, jedná se o velký tufový kámen.

Rešovské vodopády se nachází u Rýmařova, vytváří je říčka Huntava, která vede roklí a břidličnatými rulami. V nejvyšším bodě je vodopád vysoký 10 m. Štola pod Jelení cestou, další přírodní památka, severně od Malé Morávky, se může pyšnit velkým výskytem netopýra černého, netopýra vousatého, netopýra řasnatého a netopýra vrápence malého. Ptačí hora se nachází nad obcí Nové Heřminovy a je vzácná svým 120 let starým porostem stromů. Nachází se na ní Král modřínů, nejvyšší modřín ve střední Evropě, který při posledním měření v roce 2008 měřil 43 m, je starý přes 230 let a celkové množství dřeva z něj by dosahovalo 16,7 m³.

Od chráněné krajinné oblasti přejdeme k sociální infrastruktuře v regionu.

2.1.7 Sociální infrastruktura a životní prostředí

V Bruntálském regionu se nachází velké množství Mateřských škol i Základních škol. Středoškolské vzdělání zde má velký rozptyl od Odborných škol po Střední odborné školy, gymnázia a soukromé střední školy. Podhorská nemocnice v Bruntále má ještě pobočku v Rýmařově, jinak už zde není jiná nemocnice. Porodnice je v Bruntále několik let zrušena, proto se rodí občankové z tohoto regionu v Krnovské nemocnici.

Region Bruntálsko tíží již delší dobu nezaměstnanost, díky které je tento region „*druhým s nejvyšší nezaměstnaností z celé ČR*“, jak uvádí internetový zdroj (http://severnimorava.regiony24.cz/archiv/clanek.aspx?id_clanku=50223).

Na Bruntálsku je nejvíce zastoupena doprava silniční a železniční. Nadregionální význam plní silnice číslo 1/11, která vede z Ostravy přes Horní Benešov, Bruntál, Rýmařov a Skřítek do Hradce Králové a Prahy, další významnou silnicí je číslo 1/45, která prochází přes Bruntál od Dědřichova a vede Krnovem do polských Glubczyc. V osobní dopravě se využívá převážně autobusové dopravy. Železniční síť byla vybudována na přelomu 19. a 20. století, hlavním tahem je trasa Bruntál-Olomouc a Bruntál-Opava.

Bruntálsko má v porovnání s jinými regiony méně znečištěné ovzduší. Zlepšení stavu ovzduší přispěla hlavně plynofikace měst Bruntál, Břidličná, Rýmařov a Vrbno pod Pradědem. Díky tomu neodchází do vzduchu tolik škodlivých látek. Avšak stále se zvyšující provoz na silnicích moc ovzduší neprospívá. Do životního prostředí patří i voda, která je v tomto regionu poměrně čistá a nezávadná, k čemuž přispívají zdejší čističky odpadních vod a vodní nádrž Slezská Harta. Po ničivých povodních v letech 1996 a 1997 je vytvořena i protipovodňová ochrana v nejvíc ohrožených obcích.

Odpad se ukládá na určených místech. Sklárky se nachází v Horním Benešově a Malé Štáhli za Bruntálem. Sváží se zde domovní odpad a do Horního Benešova i nebezpečný odpad.

Pokud chceme charakterizovat region Bruntálsko, neměli bychom zapomenout na historii města, které je centrem tohoto regionu, města Bruntál a také města, ve kterém žijeme, Horního Benešova.

2.2 Historie

2.2.1 Historie Bruntálu

První zmínka o městě Bruntál se uvádí v tzv. Uničovské listině Krále Přemysla I. Otakara z roku 1223. Bruntál byl založen kolem roku 1213 jako vůbec první osada s Magdeburským městským právem v českých zemích. Je považováno za nejstarší město na území České republiky. Pro město byla vybrána výhodná poloha na mírném návrší obtékaném ze tří stran Černým potokem. Jádrem města bylo obdélné náměstí, z jehož rohu se rozbíhala pravidelná uliční síť, která se stýkala s hradbami nazvanými podle cest – olomoucká, nisská a krnovská. Bruntál měl ještě druhé, menší náměstí u farního kostela zasvěceného sv. Václavovi. Bruntál byl dříve opevněn, nejprve plaňkovým hrazením, které tvořilo kruh. Později, v 15. – 16. století, jej nahradily kamenné hradby. Město bylo postaveno ze dřeva, později se začal používat k výstavbě kámen. Bruntál se svými 109 várečnými domy patřil k největším městům v českých zemích.

Tvář města ovlivnila doba pánů z Vrba, kteří vlastnili Bruntál od konce 15. století do roku 1621. Ve městě vzniklo panské sídlo zámek, který byl od 2. poloviny 16. stol. až do počátku 17. stol. budován v renesančním slohu. I bohatnoucí měšťané přestavovali své domy do renesančního stylu. Důkazem těchto stavebních úprav je renesanční tzv. Gabrielův dům na hlavním náměstí, či dům na Zámeckém náměstí č.p. 2 i farní kostel, ve kterém je rodinná hrobka pánů z Vrba. Rozkvetlé město Bruntál zničila třiceti letá válka svými požáry a epidemiemi. Obnova byla zahájena ve 2. pol. 17. stol. již v barokním stylu. Opraven byl částečně i zámek, který dosti utrpěl při vpádech Švédů. Věž farního kostela dostala osmibokou nástavbu a barokní kopuli.

V letech 1653 – 1655 byla na Uhlířském vrchu postavena poutní kaple Pany Marie Pomocné.

18. století přineslo Bruntálu velké pohromy v podobě epidemií, požárů a válek. V 19. století se rozvíjí průmysl, město nově rozkvétá novými stavbami, městské hradby byly zbořeny a tím také zmizelo městské opevnění. V období od poloviny 19. stol. do vypuknutí 1. sv. války vznikala řada továren. Veřejná nemocnice byla vybudována v letech 1883 – 1884. V letech 1897 - 1912 byly postaveny budovy pro tkalcovskou školu, zemědělskou školu a gymnázium. Železnice v Bruntále byla vybudována v roce 1892, nová budova nádraží byla postavena 1904. V roce 1905 následovala výstavba elektrárny a roku 1908 výstavba okresního soudu. 1911 – 1912 vzniká komplex pivovaru, likérky a sladovny (pozdější Seliko).

Ani v meziválečném období nezanevřel Bruntál na svůj rozvoj a výstavbu budov. Nejvýraznějším objektem z období 1. Československé republiky je budova Arcibiskubského chlapeckého semináře (dnešní Městské gymnázium Petrín).

Svůj dnešní vzhled získal Bruntál po 2. světové válce. Od 60. let byla zbořena celá řada budov, aby uvolnila místo výstavbě nových sídlišť, administrativních budov, sportovních, školních a kulturních objektů.

Vzhledem k historii města v něm pozůstalo několik významných památek.

2.2.2 Památky Bruntálu

Nejvýznamnější památkou tohoto města je renesanční zámek Bruntál, původně gotický hrad z 2. pol. 15. stol., který byl oddělen od města hlubokým příkopem a hradbou. Renesanční podobu zámek dostal v letech 1554 – 1608 díky jeho tehdejším majitelům – pánům z Vrbna. Zdi zámku hostily i císaře Rudolfa II., jeho bratra Matyáše i krále Fridricha Faltského. V roce 1621 byl zámek Bruntál pánům z Vrbna za účast v protihabsburském odboji zkonfiskován a předán Řádu německých rytířů, kterým velel Karel Habsburský. V roce 1630 byla na zámku zřízena zámecká kaple sv. Jiří a za velmistra Leopolda Viléma (1641 – 1662) vybudována zámecká obrazárna. V letech 1670 – 1685 byl zámek obnoven a v letech 1766 – 1772 pozdně barokně

přestaven. Poslední větší úpravy interiéru zámku a jeho okolí, např. rozšíření zámeckého parku, či stavba salla terreny, proběhly za velmistra Evžena Rakouského (1823 – 1894). Po vzniku Československa byl majetek Řádu státem zabaven, později na základě mírové smlouvy s Rakouskem byl majetek Řádu vrácen. V roce 1945 převzal majetek Řádu Československý stát. V 50. letech objekt sloužil různým úřadům. V roce 1957 byl zámek opět zpřístupněn veřejnosti a došlo k restaurování jeho interiéru.

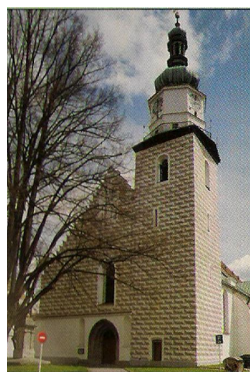
Zdroj: Unikátní encyklopedie Památky Bruntál (Fraus, 2003)

Dalšími památkami, které stojí za zmínku, jsou Piaristický kostel Panny Marie Utěšitelky s klášterem z 50. let 18. stol. v rokokovém stylu (obr. č. 1), Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie z 13. – 14. stol. renesančního stylu (obr. č. 2), Evangelický kostel z 19. stol. v novogotickém stylu (obr. č. 3), Hřbitovní kaple sv. Michala z roku 1674 (obr. č. 4), Barokní poutní kostel Panny Marie Pomocné na Uhlířském vrchu z 18. stol. (obr. č. 5), dále Gabrielův měšťanský dům v rohu náměstí Míru (obr. č. 6) a samotné náměstí Míru s prvky renesance (obr. č. 7). Z Bruntálu se dostaneme jihovýchodně do Horního Benešova, jehož historie je také zajímavá.

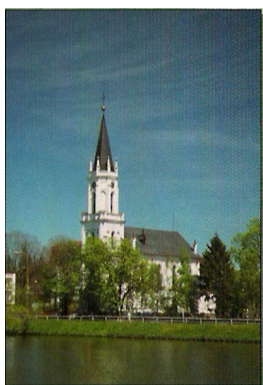
obr. č. 1

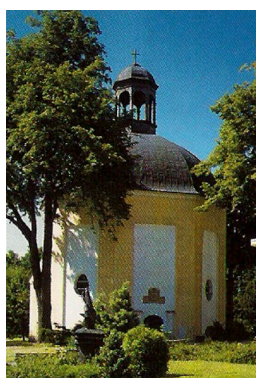
obr. č. 2

obr. č. 3

obr. č. 4

obr. č. 5

obr. č. 6

obr. č. 7

Zdroj: Informační leták města Bruntál

2.2.3 Historie Horního Benešova

Benešov, jak zní původní název, byl založen Benešem II. z Úvalna a Brantic prostřednictvím lokátorů Kvidona a Erwiga na tzv „zelené louce“, jak bývalo ve středověku zvykem. K tomu byla vydána Zakládací listina, datovaná dnem 11. dubna 1253. Tímto dokumentem vstupuje město do dějin. Hlavní hnací silou k postavení města na tak nehostinném místě byl jistě výskyt drahých kovů – stříbra, zlata, ale také olova, zinku, barytu a železa. Nerostné bohatství bylo známo dlouho před založením města a první zpráva o osídlení je z roku 1226. Další zpráva pochází

z roku 1241, kdy král Václav II. věnuje část zdejších dolů bruntálským horníkům. Tento jistý středověký „blahobyt“ byl násilně přerušen na podzim roku 1474, kdy tento bohatý kraj vypálil a vyvraždil dobyvačný Uherský král Matyáš Korvín. Život zde ustal na 50 let.

V květnu 1523 kupují krnovské panství, do něhož tehdy Benešov náležel, Hohenzollernové z Ansbach, jedna z větví rozsáhlého rodu Brandenburgů za 58.900 Uherských zlatých. Noví majitelé se domnívali, že brzy zbohatnou, ale nebyli odborníci v dolování. O co byli noví osadníci horšími horníky, o to byli lepšími tkalci. Ze své domoviny s sebou přinesli znalost pěstování a zpracování lnu a zakrátko vyráběli tak kvalitní výrobky, že byli v širokém okolí známí jako „benešovští plátenní kováři“. Velkou ránou byl požár, který byl přímým důsledkem války mezi Valdštejnem a Mansfeldem v roce 1627. Město bylo vypáleno a vyplundrováno. V roce 1686 vzniká první tkalcovský cech, který jenom na území města sdružoval přes sto tkalcovských mistrů. Práce tkalců, zejména příprava příze, byly stálou hrozbou požárů. Jedním z nich byl požár 11.8.1746, kdy shořelo 116 ze 122 městských domů. Shořel tehdy i kostel, který měl od roku 1719 již rysy dnešního kostela sv. Kateřiny. Největší neštěstí postihlo benešovské 16.5.1820, kdy shořelo celé město a z benešovských byli den ze dne úplní žebráci. Od tohoto okamžiku vyšlo nařízení, že všechny stavby musí být stavěny z pevného nehořlavého materiálu (kamene a cihel), střechy mají být kryty břidlicí. V letech 1821-1869 bylo do dnešní podoby vystavěno náměstí. V roce 2005 prošlo velmi zdárnou rekonstrukcí, bylo vybaveno novým mobiliářem a do horní části byla umístěna socha sv. Jana Nepomuckého. Na přelomu 19. a 20. století žilo ve městě 4424 obyvatel.

V roce 1918 končí po 360 letech nadvláda Habsburků. Současně se vznikem Československa se začalo okamžitě ve městě úřadovat v českém jazyce. Název města procházel vývojem a byl uváděn Benš, Pensch, Bennisch, Benisch, Benisch in Schlesien – Benešov ve Slezsku. Dne 15.5.1925 se uskutečnilo městské referendum, kde bylo usneseno, že v českém názvu má být uvedena hornická tradice města. Název Horní Benešov platí od 1.1.1926 společně s poštovním razítkem.

Nová epocha života města začala dne 6.5.1945, kdy bylo město obsazeno Sovětskou armádou. Do roku 1948 bylo na základě Benešových dekretů vyhnáno 3760

obyvatel německé národnosti a zůstalo zde 11 smíšených manželství, nebo přestárlých občanů. Noví obyvatelé pocházejí z Kroměřížska, od Uh. Hradiště, Starého Města a z Valašska.

Horní Benešov měl svou železniční trať, která sloužila od roku 1892 a poslední vlak směrem na Opavu vyjel 6.4.1970. Se stoupáním 33% na vzdálenosti 30 km to byla nejstrmější železnice ve střední Evropě. Hlavním důvodem zrušení bylo poddolování trati po důlní činnosti.

I Horní Benešov vlastní několik památek z historie.

2.2.4 Památky Horního Benešova

Nejstarší památkou Horního Benešova je kostel sv. Kateřiny (obr. č. 8), který byl postaven roku 1253 ze dřeva a po velkých požárech ve městě byl znovu postaven roku 1530 z kamene. Okolo kostela se rozprostíral hřbitov, obehnaný kamennou zdí, jejíž zbytky jsou patrné dodnes. V blízkosti kostela stojí fara (obr. č. 9), která je taktéž považována za památku města. Další významnou památkou je novogotická kaple (obr. č. 10), která stojí na nynějším hřbitově a socha sv. Jana Nepomuckého (obr. 11), vytesaná z razovského tufitu, která dodnes tvoří dominantu náměstí. Spoustu památek tvoří místní obytné domy, nejznámější z nich je Riegrova vila s klasicistní fasádou (obr. č. 12).

obr. č. 8

obr. č. 9

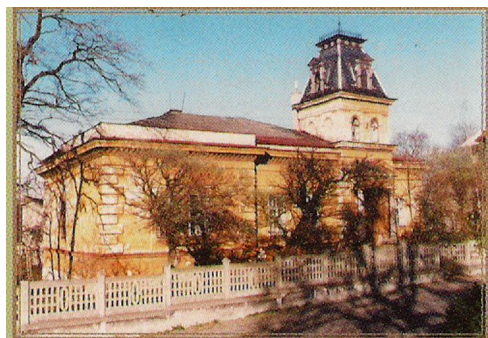

obr. č. 10

obr. č. 11

obr. č. 12

Zdroj: Brožura Horní Benešov k výročí 750 let od založení (2003, MÚ HB)
Brožura Pszów-Horní Benešov (2009)

3 Projektová výuka

Všechny předešlé kapitoly vypovídaly o konkrétním učivu. Jak ale toto učivo aplikovat do výuky vlastivědy? Nejvhodnější metodou, dle mého názoru, je projektová výuka.

3.1 Vývoj projektové výuky

Uplatnění projektové výuky je jednou z možností rozvoje osobnosti žáka ve všech jeho rovinách. H. Lukášová – Kantorková uvádí 5 rovin rozvoje osobnosti : *„Rovina možností bio-somatického růstu a respektování zrání, rovina možností duševního rozvoje, rovina možností sociálního rozvoje, rovina možností seberozvoje dětského Já a rovina duchovního rozvoje se svými kvalitami života“* (2003, s. 35.).

Projektová výuka je z historického hlediska spojována s reformním pedagogickým hnutím konce 19. a počátku 20. stol., ke kterému se vážou jména J. Deweye a W. H. Kilpatricka. Původ projektové výuky sahá do 17. a 18. stol., do států Itálie a Francie. Projektová metoda napomáhala propojení teorie a praxe, rozšířila se na střední i vysoké školy v celé Evropě. V polovině 19. stol. se projekty rozšiřují také v Americe.

Již J. A. Komenský ve svých dílech vyzdvihuje osobnost dítěte, upozorňuje na vnitřní individualitu dítěte a možnost jeho rozvoje – *„každý člověk se rodí schopným, každému člověku je vštípena touha po vědění i po práci“* (2006, s. 24.). Toto téma je dodnes aktuálním.

S principy projektové výuky se můžeme setkat v pedagogických odkazech myslitelů 18. a 19. stol. J. J. Rousseaua, J. H. Pestalozziho a F. W. A. Fröbela. Tvůrcem teoretického rámce projektové metody byl John Dewey, který v Chicagu založil jednu z prvních experimentálních škol. Obsah a metody školní práce přizpůsoboval psychice dětí a jejich výchovu potřebám společnosti. Za zakladatele projektové metody je však považován žák J. Deweye William Heard Killpatrick, doktor filozofie a pedagog, který se zasloužil o proniknutí pragmatické pedagogiky

do škol a prosazení vyučovací metody založené na řešení problémů, tzv. projektové metody. Killpatrick tvrdí, že by se děti neměly učit abstraktním pojmům a definicím postaveným na teorii, ale měly by se učit formou rozhovorů, či řešením problematických situací.

Projektová metoda má kořeny také v české pedagogice. České školství ovlivnil V. Příhoda, který říká : „*Mimo práci, činnost a samočinnost je znakem pracovní školy žákův přímý zájem na práci. Zájem vyplývá z potřeby dítěte*“ (1936. s. 22.). Zastáncem projektové metody v Čechách byl i Rudolf Žanta a Stanislav Vrána. V roce 1929 bylo povoleno Ministerstvem školství založení pokusných škol, které byly odlišné po organizační i pedagogické stránce. Pro zastavení myšlenky reformního pedagogického hnutí v našich školách napomohly události konce 30. let a následná okupace Československa. Po roce 1989 nastává obrat, mění se politické a společenské poměry a nachází se potřeba jiné výchovy a vzdělávání. Metody vyučování, způsob hodnocení, přílišné přetěžování žáků nadbytečným množstvím informací, nedocnění osobnosti dítěte a dominance učitele vedly k přeměně školství. Díky aktivitě učitelů se projektová výuka dostává v 90. letech minulého století do našich škol.

Projektovou výuku provází projektová metoda, která je založena na projektu.

3.2 Projektová metoda a projekt

S. Velínský říká : „*Projekt je určitě a jasně navržený úkol, který můžeme předložit žákovi tak, aby se mu zdál životně důležitý tím, že se blíží skutečné činnosti lidí v životě.*“ (1932). S podobnými definicemi se můžeme setkat také u jiných pedagogů, obecně však můžeme říci, že vnímají projekt jako komplexní úkol zaměřený na určité myšlenky obsahující několik problémů. S projektem velmi úzce souvisí projektová metoda, která je uspořádaným systémem činností učitele a žáků, v němž hlavní roli mají aktivity žáků a role učitele je pouze poradenská. Tímto směřují k dosažení stanovených cílů projektu.

Charakteristickými znaky projektové metody tedy jsou: organizovaná učební činnost směřující k danému cíli, činnost vyžadující samostatnost a aktivnost žáka,

tvořivost, vnitřní řízenost činnosti, činnost vedoucí k odpovědnosti za výsledek, praktická činnost, zkušenost a využití teorie. Učitel nepředává hotové poznatky, ale stává se spoluvůrcem projektu a poradcem žáků. Má za úkol navodit situaci, ve které žáci pocítí potřebu nového poznání a vytvořit pro toto poznání podmínky.

Projekty můžeme rozlišovat podle účelu, podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům (zda bude projekt zaměřen na učivo jednoho předmětu, nebo bude propojovat učivo více předmětů), podle organizace, podle délky trvání (krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé), podle místa konání (ve třídě, či mimo školní budovu), podle navrhovatele (umělé projekty připravené učitelem, či spontánní projekty vyvolané zájmem žáků), podle počtu zapojených žáků a podle velikosti.

Už víme, co je to projektová metoda, jaké má tedy výhody a nevýhody?

3.3 Výhody a nevýhody projektové metody

Projektová metoda je vhodná forma motivace k získávání nových poznatků, podněcuje aktivitu žáků a zaměřuje jejich úsilí na řešení problémů z praktického života, učí žáky spolupracovat s ostatními a rozvíjet tak vlastní osobnost, rozvíjí tvořivost a fantazii u žáků, učí žáky pracovat s informacemi a vyhledávat je v různých zdrojích a má kladný vliv na mravní rozvoj žáka.

Nevýhodou může být náročnost na přípravu, na pomůcky a potřebné materiály, nedostatek dovedností práce ve skupinách, náročnost na organizaci, časová náročnost vzhledem ke ztrátě soustavnosti navazujícího učiva a nevyhovující dnešní osnovy.

I přes uvedené výhody a nevýhody projektové metody, jsem přesvědčená, že projektová výuka má své významné místo ve výuce na 1. stupni ZŠ, zvláště pak ve vlastivědě. Z tohoto důvodu v praktické části navrhuji realizaci projektu na téma regionu Bruntálsko.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Návrh projektu

S informacemi o regionu se žáci postupně seznamují již nějakou dobu. Jeden týdenní projekt zabere historie regionu a jednotlivých měst. V mé práci navrhuji projekt, který trvá jeden týden a zaměřuje se na poznání regionu Bruntálsko (památky Bruntálska, pověsti, CHKO Jeseníky, vodstvo...).

Název projektu: „**Cesta za poznáním Bruntálska**“

Typ projektu:

- podle organizace- vícepředmětový
- podle navrhovatele- uměle připravený (s pomocí literatury)
- podle účelu- směřující k získání vědomostí a dovedností
- podle délky- střednědobý (1 týden)
- podle prostředí- školní i mimoškolní
- podle počtu zúčastněných- společný (třídní)

Věková kategorie: žáci 4. ročníku ZŠ (9-10 let)

Počet žáků: 16

Organizace: práce v učebně a prostředí školy, práce mimo školu

(výlet na sopku Velký Roudný)

Vyučovací metody: hromadná, skupinová, individuální, rozhovor, výlet

Rozvržení projektu do výuky v 1 týdnu:

	1.hodina	2. hodina	3. hodina	4. hodina	5. hodina
pondělí	Vlastivěda	Vlastivěda	Český jazyk	Matematika	Hudební výchova
úterý	Vlastivěda	Vlastivěda	Český jazyk	Matematika	Český jazyk sloh
středa	Výlet na sopku Velký Roudný a Uhlířský vrch				
čtvrtek	Projektová hra O nejlepšího znalce regionu Bruntálsko				
pátek	Tvorba plastické mapy regionu Bruntálsko (Výtvarná a pracovní činnost)				

4.1 Cíle projektu

Kognitivní cíle:

- žák formuluje správně otázky
- žák je schopen sbírat a třídit informace
- žák zaznamenává informace vhodným způsobem
- žák dokáže dedukovat ze získaných informací
- žák porozumí pojmům a je schopen je vysvětlit
- žák uspořádá informace do logického sledu
- žák je schopen řešit matematické úlohy a rýsovat základní geometrické tvary
- žák je schopen přečíst jednoduché texty, zpracovat je či doplnit
- žák při činnostech využívá svou fantazii a tvořivost

Postojové (afektivní) cíle:

- žák je schopen zhodnotit danou hodinu, výlet a další činnosti
- žák dokáže ohodnotit vlastní aktivitu
- žák získá vztah a úctu ke svému městu a regionu
- žák se naučí spolupracovat se spolužáky

Psychomotorické cíle:

- žák zvládá zakreslovat jednoduché plánky
- žák je schopen označit důležité body do map a plánek
- žák rozvíjí tvořivost
- žák dokáže vyrobit za spolupráce svých spolužáků závěrečnou práci projektu (plastickou mapu regionu) a využít k ní potřebných pomůcek (papíry, lepidlo, krabičky, barvy...)

Sociální cíle:

- žáci jsou schopni rozdělit se do skupin
- žák dokáže pracovat při skupinových pracích
- žák ve skupině spolupracuje a napomáhá ostatním žákům ve skupině
- žák bez problémů komunikuje ve skupině i mimo ni
- žák sdílí nadšení z práce a povzbuzuje ostatní žáky
- žák dokáže ocenit své výsledky činností, ale i výsledky ostatních žáků

Které poznatky budou žáci mít po dokončení projektu:

- samostatně nakreslí plánec či mapu
- budou se orientovat v mapách, rozeznávat světové strany na mapě i v přírodě
- budou znát základní i rozšiřující poznatky o svém regionu (polohu, podnebí, zemědělství a průmysl, chráněná území, vodstvo)
- seznámí se s CHKO Jeseníky, rozliší pojmy národní přírodní rezervace, přírodní rezervace a přírodní památka
- dozví se pověsti o některých místech regionu

4.2 Použité metody

Předpokládané výukové metody, které použijeme v tomto projektu jsou metody slovní (rozhovor, práce s textem), metody praktické (výtvarná činnost, výroba produktů, výlet, fotografování) a metody kritického myšlení (myšlenková mapa, brainstorming, čtyřlístek).

4.3 Návrh realizace projektu

Pondělí

1. a 2. hodina Vlastivěda

Cíl:

- seznámit žáky s týdením projektem
- motivovat žáky k poznávání a získávání vědomostí
- podat žákům základní informace o regionu pomocí výkladu, práce s mapou a vyhledáváním informací z různých zdrojů
- krátké zápisky-tvorba portfólia
- ověření získaných vědomostí pomocí hry
- vytvořit z celého projektu portfólium, ve kterém budou všechny poznatky a informace, které se žáci v průběhu projektu dověděli a zapsali

Motivace:

„Celý týden budeme poznávat své okolí, své město, putovat po našem regionu. Vyrobit si plastickou mapu našeho regionu, ale k tomu potřebujeme dobře znát polohu měst, povrch tohoto území, řeky a nádrže, orientovat se v mapách a umět do nich zakreslovat. Toto všechno si během týdne ukážeme a co nejvíc si pokusíme zapamatovat.“

Na začátku úvodní hodiny vyhlásíme soutěž „**O nejlepšího znalce regionu Bruntálsko**“. Body do soutěže žáci získají během projektové čtvrtetní hry a vítěz, tedy nejlepší znalec, bude vyhlášen po skončení projektové hry a bude odměněn diplomem.

1. úkol

Žáci dostanou mapu Moravskoslezského kraje (mapa viz přílohy pondělí č. 1a).

Označ červenou pastelkou (přibližně) hranice okresu Bruntál, modrou pastelkou okresní město, hnědou pastelkou Horní Benešov.

Na tabuli bude viset stejná (zvětšená) mapa kraje, kterou žáci dostali. Na úkol dáme cca 10 minut. Poté si sedneme do kruhu před tabuli, každý žák si drží svou mapu v ruce a společně budeme kontrolovat. Začneme nejjednodušším úkolem: „Jak jste našli Horní Benešov? Proč si myslíte, že jste měli vyhledat Horní Benešov? Náš okres se nazývá okres Bruntál. Které město je tedy okresní? Kudy jste vedli hranice našeho

okresu? Ukážete mi to na velké mapě na tabuli (můžeme žákům ukázat ještě jinou mapu okresu pro srovnání). Teď se společně pokusíme odhadnout hranice regionu Bruntálsko (do regionu zahrneme několik malých podregionů-Hornobenešovsko, Rýmařovsko, Bruntál, Vrbno pod Pradědem...), vymezíme na mapě na tabuli a zakreslíme do svých map zelenou pastelkou.“

Otázka pro žáky: *Co je to okres a region a jaký je mezi nimi rozdíl?*

Výklad: Okres je územní jednotka menší než kraj a větší než obec. Region je oblast, která je vymezena v nějakém okresu a vykazuje jednotné rysy. Může být stanovena z hlediska administrativního nebo může vzniknout přirozeně jako kulturní či náboženský celek. Správně vyplněná mapa po splnění úkolů (viz přílohy pondělí č.1b).

2. úkol

„V našem regionu se nachází několik národních přírodních rezervací, přírodních rezervací a přírodních památek, které určují ráz a celkový povrch regionu.“
Je třeba tyto pojmy žákům vysvětlit a ukázat rozdíl.

Na každý tento pojem vytvoříme plakát, na který napíšeme vysvětlení pojmu a po splnění dalšího úkolu přidáme obrázky.

„Co je to národní přírodní rezervace? Je nejvýraznější kategorií ochrany maloplošných území, poskytuje ochranu významným přírodním ekosystémům s vzácnými a ohroženými organismy a rostlinami. Co je to přírodní rezervace? Je obdobou národní přírodní rezervace, avšak pouze s regionálním významem. Co je to přírodní památka? Je území spíše menší rozlohy zřízené k ochraně určitých přírodních objektů.“

„Dokážeš správně přiřadit názvy k obrázkům?“

Žáci dostanou do dvojic kartičky buď s názvy přírodních památek- Uhlířský Vrch, Velký Roudný, Venušina Sopka, Ptačí hora a Rešovské vodopády, nebo s názvy přírodních rezervací- Jelení studánka, Krasovský kotel, Pustá Rudná, Jelení bučina a nebo s názvy národních přírodních rezervací- Praděd, Rašelinistě Skřítek, Šerák-Keprník, Rejvíz. K názvům dostanou také obrázky a zkusí přiřadit. Každá dvojice bude mít jednu skupinu obrázků a kartiček. K tomu dostanou všichni tabulku, do které si po společném vyhodnocení (společná kontrola, ukázky doplňujících obrázků,

rozhovor) zapíší, které máme v našem regionu přírodní památky atd. Kartičky s obrázky (viz příloha pondělí č. 2, tabulka na doplnění viz přílohy pondělí č. 3).

„Všechny tyto a ještě další národní přírodní rezervace, přírodní rezervace a přírodní památky tvoří CHKO Jeseník (chráněnou krajinnou oblast), která do našeho regionu zasahuje z velké části. Ukážeme si celou chráněnou oblast na mapě.

Podúkol: *Žáci vytvoří 4 skupiny po 4, každá skupina dostane text o CHKO Jeseník a mají za úkol si jej přečíst a zjistit o chráněné oblasti co nejvíc informací (kdy vznikla, kdo ji založil, jakou má rozlohu, informace o důležitých památkách či rezervacích, které jsme si značili). Tyto informace si doplní na list s tabulkou (viz přílohy pondělí č. 3).*

3. úkol

„Zahrajeme si na vodáky“

Motivace: „Kdybychom se chtěli svézt na loďce, kterou řeku bychom mohli sjet v našem regionu? Sjíždět se dají jen velké řeky, jedna z nich je řeka Opava, která vzniká soutokem dalších tří malých říček. Druhou větší řekou je řeka Opavice, která se v jiném regionu stéká s řekou Opavou a tvoří kousek hranic se sousedním státem. Třetí větší řekou je řeka Moravice, na které je postavena jedna vodní nádrž.“

S pomocí vlastivědné mapy (viz příloha pondělí č. 4) žáci vyhledají dané řeky a zakreslí je co nejpřesněji do slepé mapy, kterou jsme využili v 1. úkolu (viz přílohy pondělí č. 1a). „Komu se podaří zakreslit všechny tři řeky od pramene až po soutok či hranice, pak tyto řeky dobře zná a dostane vodácké osvědčení“ (viz příloha pondělí č. 5).

4. úkol

„Stavitelé vodní nádrže“

„V našem regionu je na řece Moravici postavena nejmladší vodní nádrž v ČR, Slezská Harta. Zahrajeme si na stavitele této nádrže.“

Žáci vytvoří 4 skupiny po 4, učitel dává otázky týkající se informací, které v těchto dvou hodinách vlastivědy žáci slyšeli (seznam otázek viz přílohy pondělí č. 6). Každá skupina má po ruce papíry, na které vždy napíše odpověď na každou otázku.

Na každou odpověď budou mít asi 1 minutu. Komu se podaří odpovědět správně, postaví si část hráze přehrady. Za každou správnou odpověď přidá další a další části hráze, dokud ji nepostaví celou (papírové části hráze viz přílohy pondělí č. 7). Vyhrává ta skupina, které se podaří hráz postavit nejdřív. Tato skupina se stává staviteli vodní nádrže a může ostatním za odměnu přečíst zajímavé informace o přehradě (text o přehradě Slezská Harta viz přílohy pondělí č. 8).

Pondělí

3. Matematika

Cíl:

- zopakovat učivo písemné sčítání více sčítanců a písemné odčítání
- procvičit učivo o zaokrouhlování čísel na desítky, stovky a tisíce
- zopakovat porovnávání čísel a rozvinutý zápis čísel
- orientovat se v tabulce a řádech čísel
- pracovat samostatně i spolupracovat se spolužákem
- zopakovat jednotky obsahu a poznat novou jednotku (ha), převádět tuto jednotku ve vztahu s ostatními jednotkami obsahu
- řešit samostatně slovní úlohu

Motivace:

„Pomocí matematických výpočtů zjistíme, kolik mají města regionu Bruntálsko obyvatel, ve kterém městě žije obyvatel méně a ve kterém více, jaké mají rozlohy některé přírodní rezervace, vodní díla-poznáme novou jednotku obsahu.“

1. úkol

Žáci dostanou každý svůj pracovní list (viz přílohy pondělí č. 9), na kterém je tabulka s počty obyvatel měst a obcí regionu Bruntálsko. Pod tabulkou jsou zadány úkoly, které budou vykonávat ve dvojicích (počty si zapisují každý do svého listu, na druhou stranu).

2. úkol

„Učili jsme se jednotky obsahu km^2 , m^2 , dm^2 , cm^2 , mm^2 . *Kdo mi najde novou jednotku, která je v této slovní úloze?*“

Chráněná krajinná oblast Jeseníky má celkovou rozlohu 740 km^2 , z toho 26000 ha spadá do okresu Bruntál. Kolik km^2 zabírá ostatní území chráněné krajinné oblasti?

Nová jednotka je ha=hektar. Žákům vysvětlíme, že $1 \text{ km}^2 = 100 \text{ ha}$. 1ha je plocha o rozloze $100 \times 100 \text{ m}$, tzn. $10\,000 \text{ m}^2$. Jednotka ha se udává při menších rozlohách území, např. přírodních rezervací. *Na této slovní úloze si žáci vyzkouší převádění z ha na km^2 , ale nechme je nejprve o řešení přemýšlet samotné* (řešení slovní úlohy viz přílohy pondělí č. 10).

Pondělí

4. hodina Český jazyk

Cíl:

- opakování slovních druhů
- spolupráce ve skupině
- přepisování slov
- opakování mluvnických kategorií u sloves
- upevňování vzorů podstatných jmen, vyjmenovaných slov

1. úkol

Žáci se rozdělí na 4 skupiny. Každá skupina dostane text, u kterého budou i zadány úkoly. Každý ve skupině úkoly vypracuje na svůj list (text s úkoly viz přílohy pondělí č. 15).

Pondělí

5. hodina Hudební výchova

Cíl:

- Zopakovat učivo hudební nauky (noty a pomlky)
- Získat informace o hudebnici pocházející z Bruntálu
- Seznámení s originální hudbou Ivy Bittové

Motivace:

„Dnes vás seznámím s vyjímečnou hudební osobností, která se narodila přímo v Bruntále. Poznáte její životopis, hudební i filmová díla a poslechnete si její styl hudby, se kterým se běžně neseťkáváte.“

1. úkol

Křížovka

V křížovce si zopakují žáci již probrané učivo hudební nauky a v tajence jim vyjde jméno hudebnice, o které bude celá hodina hudební výchovy (křížovka viz přílohy pondělí č. 11a, č. 11b vyplněná křížovka).

2. úkol

„Na novináře“

Žáci dostanou do dvojice text s životopisem Ivy Bittové a mají přibližně 10 minut, aby si z něj vybrali důležité a podstatné informace. Ty se snaží si zapamatovat.

Po uplynutí doby se rozdělí ve dvojici, kdo bude novinář a kdo „jako“ Iva Bittová.

Novináři dostanou každý zadanou otázku, kterou položí „Ivě“ a ta odpoví (text s životopisem viz příloha pondělí č. 12, otázky pro novináře viz přílohy pondělí č. 13).

Odpovědi pro novináře si na závěr sepíšeme do sešitu hudební výchovy.

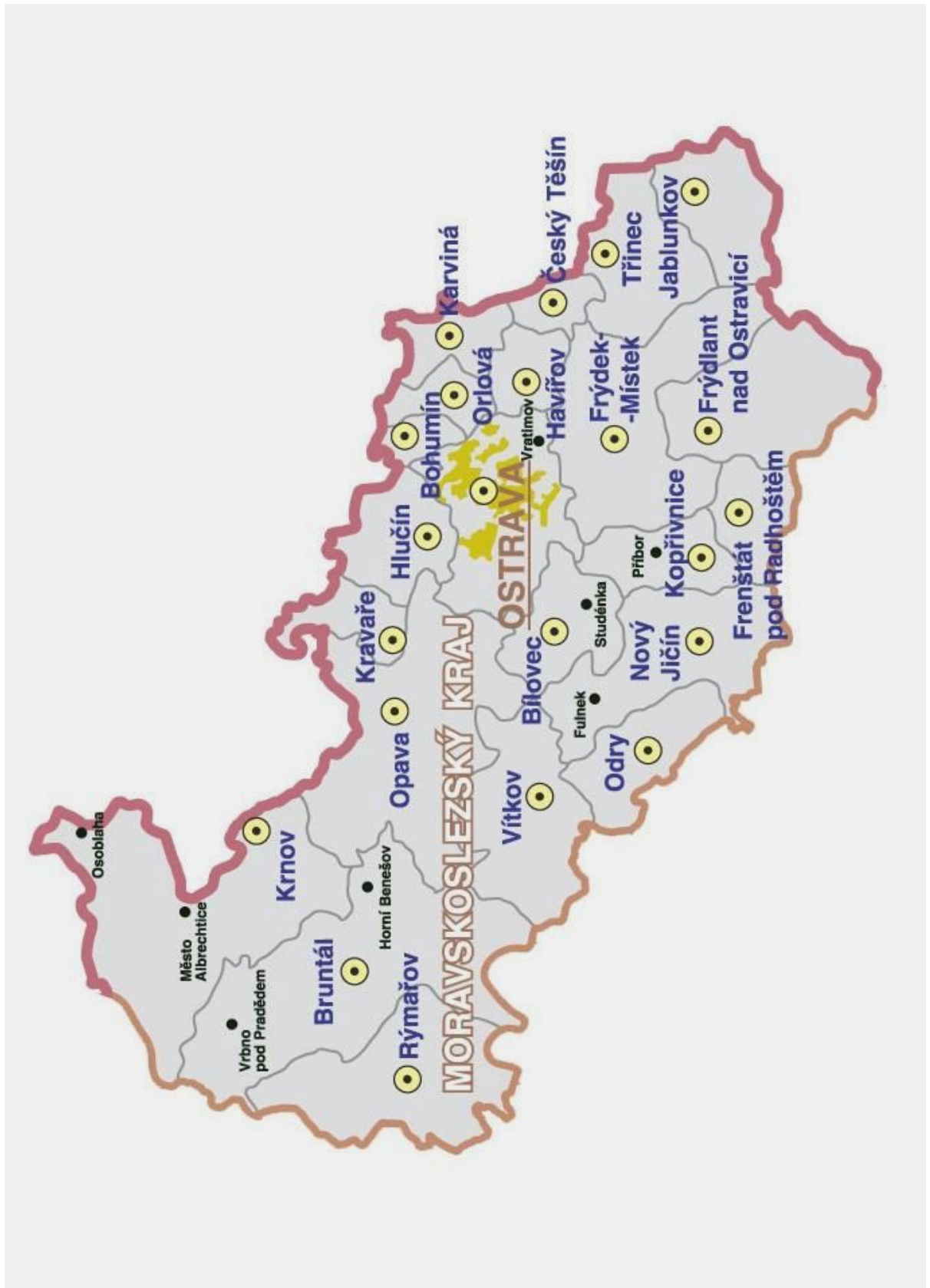
3. úkol

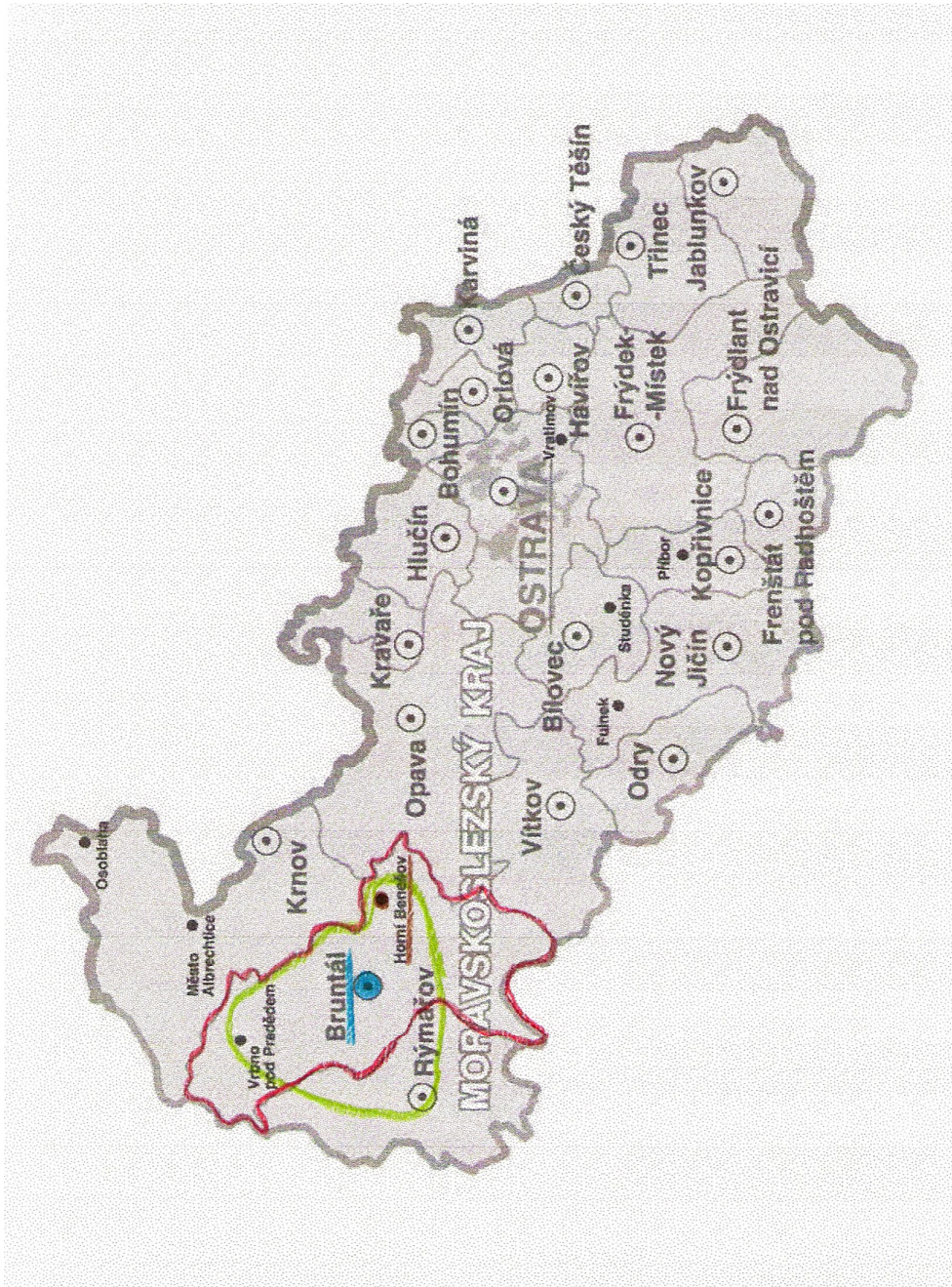
Poslech

Pustíme ukázky z hudby Ivy Bittové. Žáci se zaposlouchají a zkusí si vypsát na papír, které hudební nástroje v nahrávce slyšeli (nahrávky ukázek Ivy Bittové na CD viz příloha pondělí č. 14).

Přílohy k projektu

Pondělí č. 1a	mapa kraje
Pondělí č. 1b	mapa kraje vyplněná
Pondělí č. 2	kartičky s názvy a s obrázky národních přírodních rezervací, přírodních rezervací a přírodních památek
Pondělí č. 3	Tabulka
Pondělí č. 4	vlastivědná mapa
Pondělí č. 5	vodácké osvědčení
Pondělí č. 6	otázky k soutěži stavby hráze
Pondělí č. 7a	Části hráze
pondělí č. 7b	Zvětšená hráz
Pondělí č. 8	Text o přehradě Slezská Harta
Pondělí č. 9	Pracovní list matematika
Pondělí č. 10	Řešení slovní úlohy matematika
Pondělí č. 11a	Křížovka Hudební výchova
Pondělí č. 11b	Správné řešení křížovky
Pondělí č. 12	Životopis Ivy Bittové
Pondělí č. 13	Otázky pro „novináře“
Pondělí č. 14	CD s nahrávkami Ivi Bittové (CD je vloženo na konci diplomové práce)
Pondělí č. 15a	Text do ČJ s úkoly
Pondělí č. 15b	Řešení úkolů ČJ

Pondělí č. 2
Národní přírodní rezervace

PRADĚD	RAŠELINIŠTĚ SKŘÍTEK
ŠERÁK-KEPRNÍK	REJVÍZ

obr. 1

obr. 2

obr. 3

obr. 4

Přírodní rerezvace

Jelení studánka	Krasovský kotel
Pustá Rudná	Jelení bučina

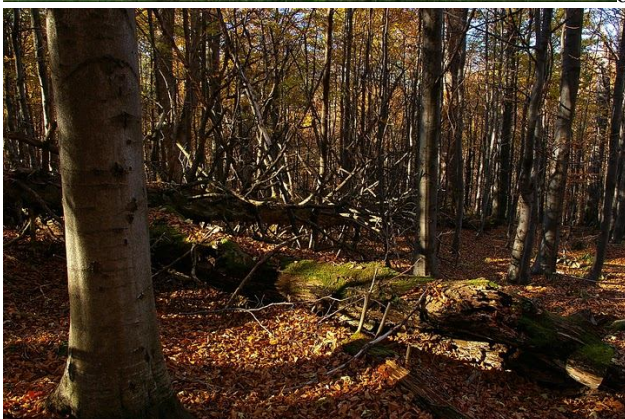
obr. 5

obr. 6

obr. 7

obr. 8

Přírodní památky

Uhlířský vrch	Ptačí hora
Rešovské vodopády	Velký Roudný
Venušina sopka	

obr. 9

obr. 10

obr. 11

Obr. 12

obr. 13

Správné řešení kartiček a obrázků: obr. 1 Praděd, obr. 2 Rašeliniště Skříttek, obr. 3 Šerák Keprník, obr. 4 Rejvíz, obr. 5 Jelení studánka, obr. 6 Krasovský kotel, obr. 7 Pustá Rudná, obr. 8 Jelení bučina, obr. 9 Uhlířský vrch, obr. 10 Ptačí hora, obr. 11 Rešovské vodopády, obr. 12 Velký Roudný, obr. 13 Venušina sopka.

Pondělí č. 3

Tabulka

Národní přírodní rezervace	Přírodní rezervace	Přírodní památky

Pondělí č. 4

Pondělí č. 5
Vodácké osvědčení

VODÁCKÉ OSVĚDČENÍ

Pondělí č. 6

Otázky k soutěži O stavitele hráze

1. Jak se nazývá velká chráněná krajinná oblast, která zasahuje z velké části do regionu Bruntálsko? (CHKO Jeseník)

2. Napiš kterékoliv 3 přírodní památky, které se vyskytují v regionu Bruntálsko? (Uhlířský vrch, Velký Roudný, Venušina sopka, Ptačí hora, Rešovské vodopády)

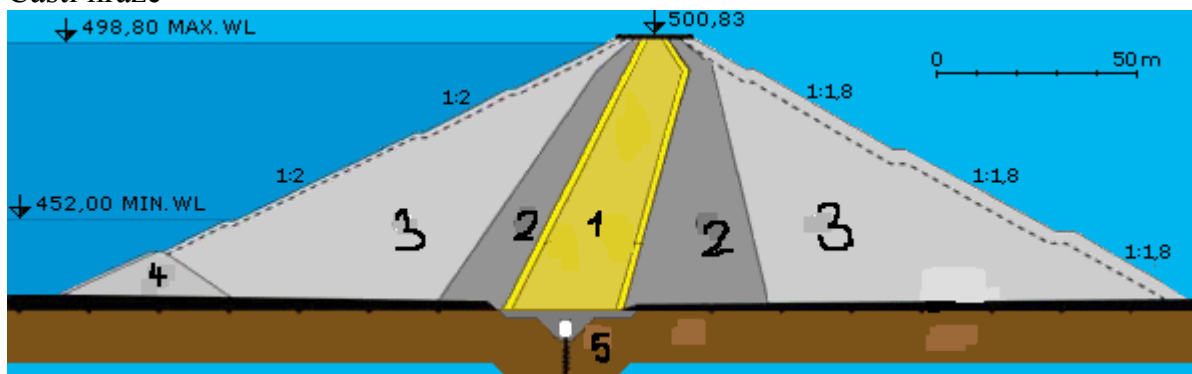
3. Nejvyšší horou Hrubého Jeseníku je....?
(Praděd)

4. Řeka, na které je postavena vodní nádrž Slezská Harta, se nazývá...?
(Moravice)

5. Jak se jmenuje kraj, ve kterém region Bruntálsko leží?
(Moravskoslezský kraj)

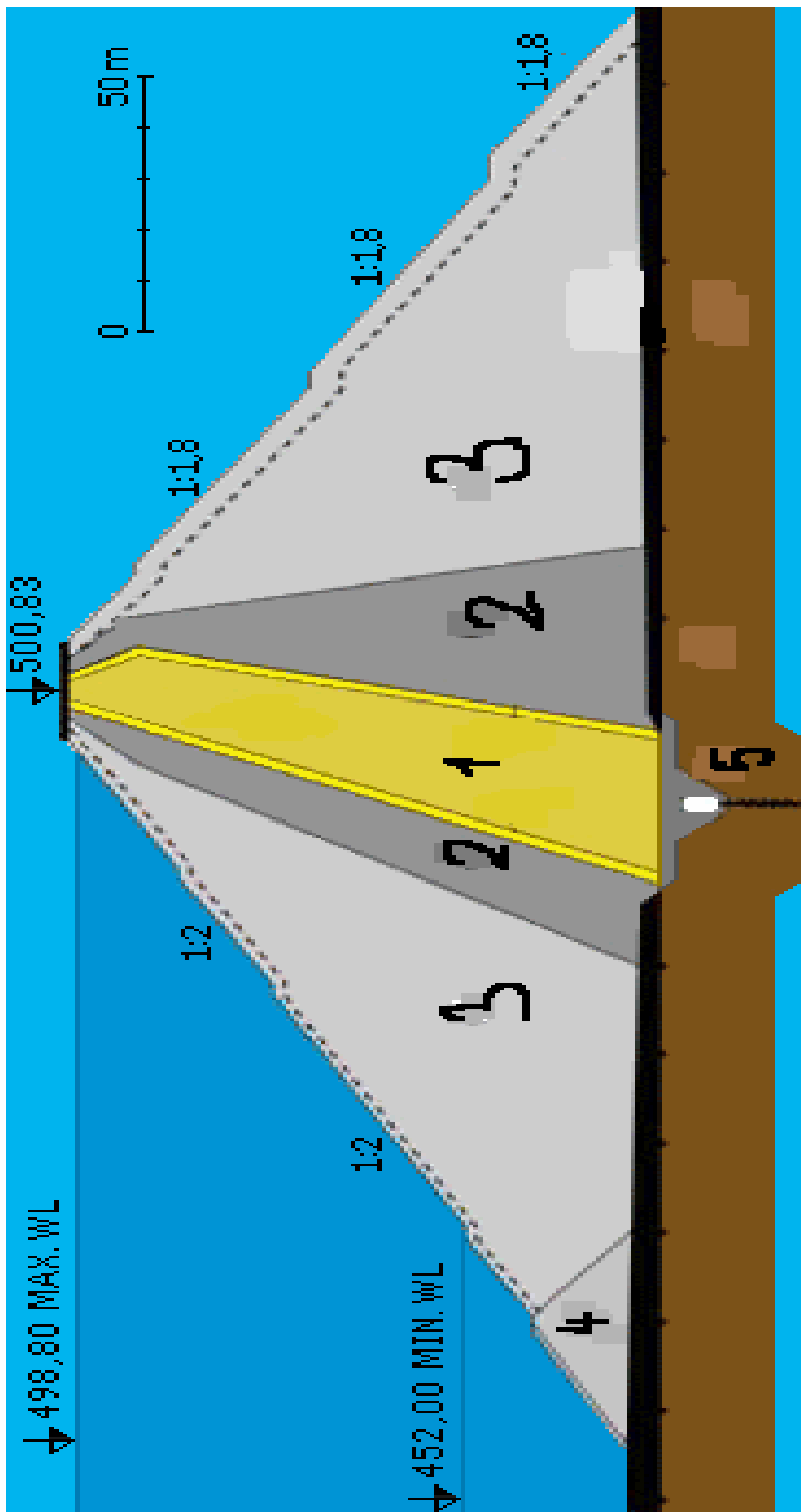
Pondělí č. 7a

Části hráze

1. hlíněné těsnící jádro
2. štěrková přechodná část
3. kamenitá stabilizační část
4. návodní jímka
5. injekční a revizní štola

Na další straně je hráz zvětšená, která slouží pro rozstříhání jednotlivých částí, které budou postupně žáci získávat při správném zodpovězení otázky

Pondělí č. 7b

Pondělí č. 8
Text o přehradě
Zdroj: VENCÁLEK, J. *Okres Bruntál* 1998, s. 14-15

VODSTVO

Území bruntálského okresu náleží převážně k úmoří Baltického moře. Povodí řeky Odry zaujímá 83 % území okresu. Jen menší část na jihu (17 % území) náleží k úmoří Černého moře, a to k povodí Moravy. Z podrobnějšího hydrologického členění úmoří Baltického moře vyplývá, že 70 % plochy okresu, náleží dílčímu povodí řeky Opavy a 13 % území okresu náleží k dílčím povodím horního a středního toku Odry.

Do území okresu zasahuje chráněná oblast přirozené akumulace vod (CHOPAV) Jeseníky. Z její celkové plochy 738 km² se nachází v bruntálském okrese její dílčí část o rozloze 274 km². CHOPAV Jeseníky má shodné vymezení s chráněnou krajinnou oblastí (CHKO Jeseníky).

Podle vyhlášky 28/75 Sb. MLVH ČSR je na území okresu vyhlášena řeka Moravice vodárenským tokem (délka 48,9 km). Podle téže vyhlášky je v okrese vyhlášeno dalších 16 vodohospodářsky významných toků. Nejdelší úseky jsou na řekách Opava (51,7 km), Osoblaha (35,1 km), Opavice (26,7 km), Černý potok (24,2 km), Kočovský potok (15,3 km) a Čižina (10,2 km).

Řeka Moravice, mající nadregionální význam, pramení ve východních svazích Hrubého Jeseníku ve Velké kotlině. Na této řece jsou vystavěna významná vodohospodářská díla. Prvním je moderní úprava pitné vody v Malé Morávce - Karlově, sloužící skupinovému vodovodu pro Bruntál (kapacita 140 l. s⁻¹). Druhým vodním dílem je nádrž Slezská Harta s mnohofunkčním využitím. Vzhledem k tomu, že vodní dílo je vybudováno před vodárenskou nádrží Kružberk (v sousedním okrese Opava), Slezská Harta zachycuje plaveniny unášené dravou Moravicí od nejhornějších částí jejího toku. Kamenitá hráz přehrady je 65 m vysoká.

Ukončení stavby v roce 1997 účinně pomohlo při velkých červencových povodních uvedeného roku. Slezská Harta byla postavena jako víceúčelová vodní nádrž (funkce ochranná, retenční, energetická a další). Celkový objem nádrže je 218,7 mil. m³. Zátopa představuje 9,43 km². Plocha povodí po hráz činí 464,3 km².

Řeka Opava vznikla soutokem Bílé Opavy, Střední Opavy a Černé Opavy u Vrba pod Pradědem. Svou sílu ukázala nádherná horská řeka Bílá Opava v červenci 1997, kdy její přívalové vody způsobil velké škody v obci Ludvíkov.

Úprava vody v Karlově

Velké škody napáchala řeka Bílá Opava při povodni v roce 1997 v obci Ludvíkov

Na řece Opavě se zvažuje možnost vybudování přehradní nádrže Nové Heřminovy s protipovodňovou funkcí. Tento záměr je však nutno podrobit široké odborné a veřejné diskusi.

Nejzachovalejší krajinný ráz v průběhu celého toku až po soutok s Opavou má řeka Opavice. Ta pramení mezi masivem Příčného vrchu a Jelení hory na katastru obce Heřmanovice.

Obytná a hospodářská stavení, značně soustředěná podél toku řeky, se taktéž nevyhnula ničivým účinkům katastrofální povodně v roce 1997. I zde je ve výhledu výstavba vodní nádrže (prostor Holčovice - Spálené). Za Městem Albrechticemi se Opavice stává hraničním tokem mezi ČR a Polskou republikou.

Řeka Osoblaha pramení na území obce Petrovice pod místním názvem Petrovický potok. Poblíž obce Vysoká dotuje svými vodami významné prameniště (Vysoká), které je zdrojem pitné vody pro skupinový vodovod Osoblažska.

Plošně méně rozsáhlým územím náležejícím do povodí Moravy jsou vody odváděny především toky Bystřicí a Oslavou. Bystřice je vodárenským tokem sloužícím k odběru vody pro pitné účely v Domašově nad Bystřicí (okres Olomouc).

Posláním přírodního parku „Údolí Bystřice“, rozprostírajícího se od prameně oblasti řeky nedaleko hlavního evropského rozvodí (mezi obcemi Dětfichov nad Bystřicí a Rýžoviště) až daleko podél toku do nitra olomouckého

okresu, je zachovat ráz krajiny s vysokými krajinářskými hodnotami a průměrným hospodářským využitím území. Říčka Oslava protéká v bruntálském okrese zalesněnou částí přírodního parku Sovinecko, taktéž oblastí s vysokými krajinářsko-estetickými hodnotami území.

Podzemní voda má pro člověka hlavní význam jako potenciální zdroj kvalitní vody k pitným účelům. Podle údajů Českého hydrometeorologického ústavu se v bruntálském okrese sleduje 21 vrtů základní sítě podzemních vod, 11 pramenů a 4 objekty jsou zařazeny do systému sledování jakosti podzemních vod.

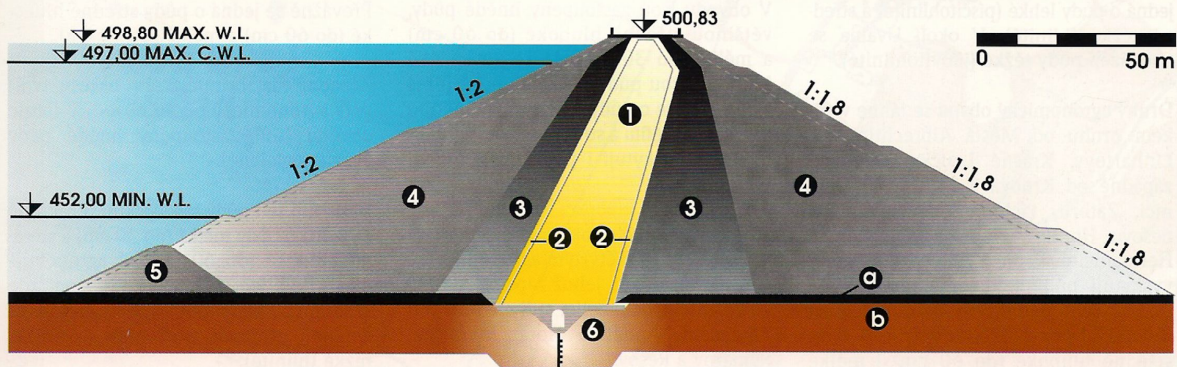
Vrt TR 4 u Třemešné má kvalitní artéskou vodu o vydatnosti 40 l s⁻¹. K nejnámějším zdrojům podzemních vod v rámci ČR náleží nepochybně v bruntálském okrese vrt společnosti AQUA MINERA (takzvaný Horský pramen) s vysoce kvalitní vodou, která je stáčená k pitným účelům.

Vodní dílo Slezská Harta

Příčný řez hrází

1. hliněné těsnicí jádro
2. pískový filtr
3. štěrková přechodová část
4. kamenitá stabilizační část
5. návodní jímka
6. injekční a revizní štola
- a. podložní štěrky údolní nivy
- b. kulmské břidlice

délka záplavy	17,6 km
údolí Moravice	4,5 km
údolí Černého potoka	1,7 km
šířka záplavy	943 ha
zatopená plocha	3,95 m ² /s
zaručený odtok	

Slezská Harta - dokončené dílo

Pondělí č. 9

Pracovní list matematika

Obec	Počet obyvatel
Horní Benešov	2492
Horní Životice	347
Svobodné Heřmanice	523
Staré Heřminovy	238
Bruntál	17735
Andělská Hora	420
Leskovec nad Moravicí	510
Nové Heřminovy	226
Razová	536
Roudno	207
Staré Město	633
Světlá Hora	1484
Valšov	251
Vrbno pod Pradědem	6415
Karlova Studánka	242
Rýmařov	9214
Malá Morávka	714
Břidličná	3900

Úkoly:

1. Vypočítej, kolik obyvatel mají tato města dohromady.
2. Zokrouhli počty obyvatel měst na desítky, na stovky a na tisíce.
3. Porovnej počet obyvatel: Bruntál-Rýmařov, Horní Benešov- Břidličná, Svobodné Heřmanice-Leskovec n. Moravicí, Karlova Studánka- Staré Heřminovy, Roudno-Valšov, Světlá Hora- Vrbno p. Pradědem, Razová- Malá Morávka.
4. Napiš rozvinutým zápisem čísla 4 největších počtů obyvatel v tabulce.
5. Vypočítej, kolik je rozdíl počtu obyvatel: Břidličná- Světlá Hora, Rýmařov- Horní Benešov, Bruntál- Vrbno p. Pradědem, Malá Morávka- Nové Heřminovy.
6. Vyhledej, které město má největší počet obyvatel a které má nejmenší počet obyvatel.
7. Najdi nejmenší čtyřciferné číslo a největší trojciferné číslo v tabulce.

Druhá strana pracovního listu

Obec	Zaokrouhlení na desítky	Zaokrouhlení na stovky	Zaokrouhlení na tisíce
Horní Benešov			
Horní Životice			
Svobodné Heřmanice			
Staré Heřminovy			
Bruntál			
Andělská Hora			
Leskovec nad Moravicí			
Nové Heřminovy			
Razová			
Roudno			
Staré Město			
Světlá Hora			
Valšov			
Vrbno pod Pradědem			
Karlova Studánka			
Rýmařov			
Malá Morávka			
Břidličná			

Pondělí č. 10

Slovní úloha:

Chráněná krajinná oblast Jeseníky má celkovou rozlohu 740 km², z toho 26000ha spadá do okresu Bruntál. Kolik km² zabírá ostatní území chráněné krajinné oblasti?

Řešení:

CHKO Jeseníky.....740 km²

okres Bruntál.....26000 ha

zbytek území.....? km²

26000ha=26000:100=260km²

ha je menší než km², proto dělíme

1 km²=100 ha

740

-260

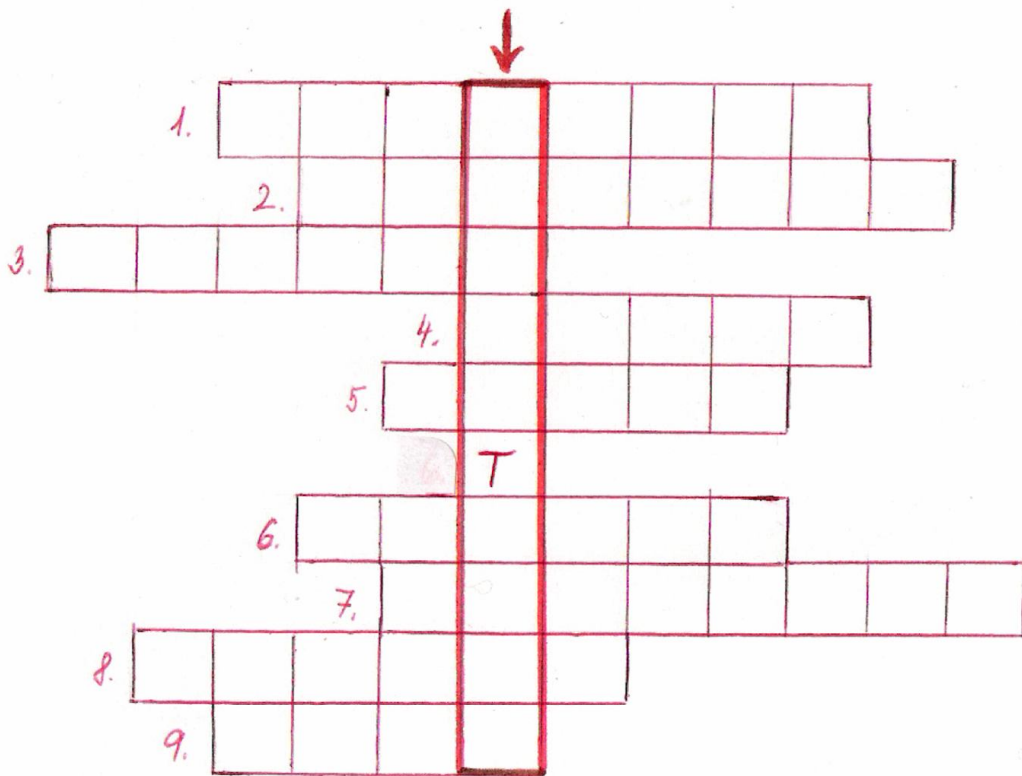
480

Ostatní území chráněné krajinné oblasti zabírá 480 km².

Pondělí č. 11 a

Křížovka Hudební výchova

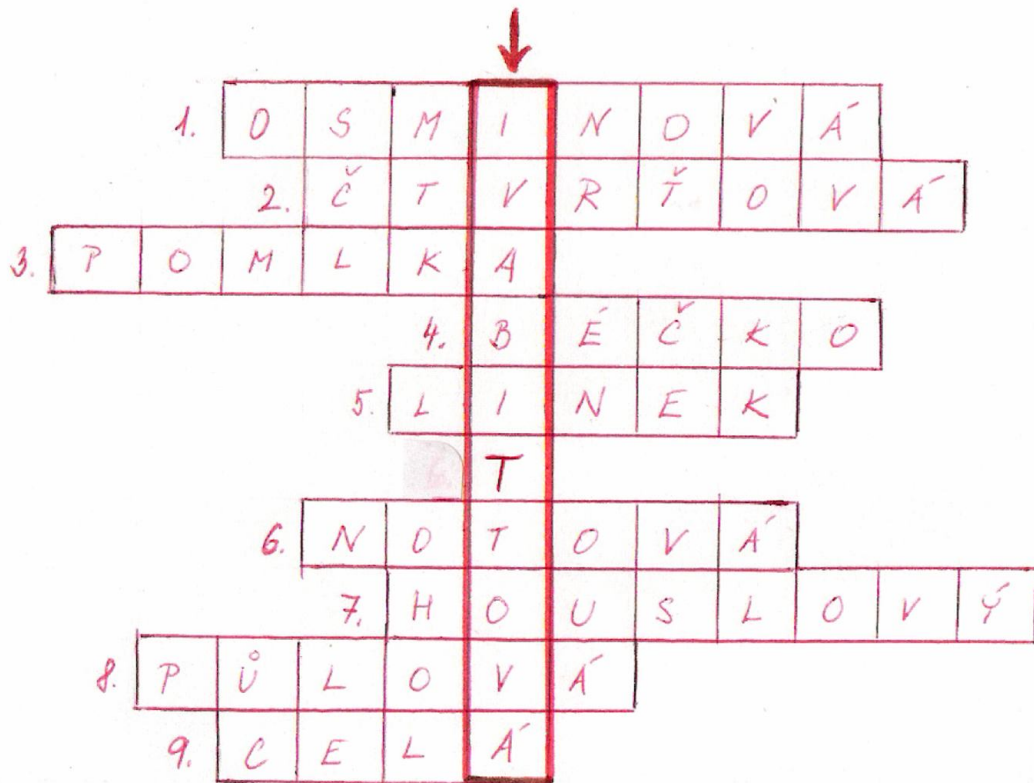
TAJEMKA :

- ② ♩ koto je nota... ① ♪ koto je nota...
⑤ notová osnova má 4 mezery a 5... ③ } koto je čtvřerová...
⑦ ♪ koto je klič ④ ♭ koto je ...
⑧ ♩ koto je nota... ⑥ ♪ koto je osnova
⑨ ○ koto je nota...

Správné řešení křížovky 11b

TAJEMKA: IVA BITTOVÁ

- ②. ♩ toto je nota... ①. ♪ toto je nota...
 ⑤. notová osnova má 4 mezery a 5... ③. } toto je čtvrtěná...
 ④. ♭ toto je...
 ⑦. ♪ toto je... klíč
 ⑧. ♩ toto je nota... ⑥. ♪ toto je..., osnova
 ⑨. ○ toto je nota...

Pondělí č. 12 Životopis Ivy Bittové

„Narodila jsem se v roce 1958 do muzikantské rodiny na severní Moravě v Bruntále. Maminka Ludmila, narozena ve slováckém kraji, byla učitelkou v mateřské škole a svůj čas věnovala zejména rodině a zpěvu. Tatínek Koloman Bitto, narozen na jižním Slovensku, kde se v době jeho dětství mluvilo převážně maďarským jazykem, byl tělem i duší muzikant hrající na mnoho nástrojů – nejvíce však na kontrabas a cimbál, kytaru a trumpetu. Jeho povoláním byla hra na kontrabas v divadelním orchestru v Opavě a později také v Rozhlasovém orchestru lidových nástrojů v Brně. Věnoval se klasické i lidové hudbě a v tomto duchu jsem s mými dvěma sestrami vyrůstala. Starší sestra Ida se věnuje zpěvu a vede mezinárodní školu hlasu v Bystré u Poličky. Její workshopy získaly jméno v celé Evropě. Založila také nadaci pro romské děti Miret. Mladší sestra Regina vede dramatické kroužky v Luhačovicích.

Po přípravě v lidové škole umění v oboru housle a balet jsem byla přijata na Konzervatoř v Brně, kde jsem studium ukončila maturitou v oboru hudebně-dramatickém. Již od prvního ročníku se mi naskytla příležitost působit jako herečka a zpěvačka v avantgardním divadle Husa na provázku v Brně.

Po 17 letech života v rodinném domě v Lelekovicích u Brna, kde jsem osm let vedla dívčí pěvecký sbor Lelky, jsem se rozhodla dočasně přestěhovat do Spojených států do údolí Hudson Valley ve státě New York, kde vprostřed přírody vznikají nové hudební podněty. Mam dva syny: Matouše (1982) a Antonína (1991). U mladšího z nich se rozvíjí hudební nadání, a tak již vzniklo naše společné koncertní duo.

Prošla jsem mnoha hudebními žánry od alternativy přes jazz, rock, klasickou hudbu včetně hostování v opeře /role Dony Elviry W. A. Mozart/. Dodnes se hledá pojmenování mého hudebního jazyka, který je pro mnohé naprosto originální. Mé skladby a kompozice vznikají z podnětu všedního života. Důležité je ticho a ničím nerušená pozitivní atmosféra, která se do hudby vtiskne.

V době studií jsem získala několik filmových rolí a některé velmi sporadicky přijímám dodnes.“ (<http://www.bittova.com/cz/biografie.php>)

Filmy: Ružové sny (1976), Ostrov stříbrných volavek/Die Insel der Silberreiher (1976), Jak se budí princezny (1977), Balada pro banditu (1978), Únos Moravanky (1982), Zelený ptáček (1984), Mikola a Mikolko (1988), Neha (1991), Želary (2003), Tajnosti (2007) (http://cs.wikipedia.org/wiki/Iva_Bittová)

Pondělí č. 13 Otázky pro novináře

1. Kde a kdy jste se narodila?
2. Máte nějaké sourozence? Jak se jmenují?
3. Na který nástroj hrajete?
4. Kterou školu jste vystudovala a kde?
5. Působila jste někdy i v nějakém divadle? Ve kterém?
6. Máte děti? Jak se jmenují? Jsou hudebníci?
7. Kterými hudebními žánry jste si prošla?
8. V kterých filmech jste hrála?

Pondělí č. 14

CD Ivi Bittové je přiloženo na konci diplomové práce

Pondělí č. 15

Text do ČJ s úkoly

„Na území CHKO Jeseník **najdeme** tisíc dvěstě druhů rostlin. Například ve Velké kotlině je známo více než pětset druhů rostlin. Mezi typické druhy Jeseníků patří zvonek vousatý, který **byl** dříve mylně považován za jesenický endemit. Tento výrazný druh se stal symbolem Jeseníků a dostal se do znaku CHKO Jeseníky. Jalovec obecný je keř, který najdeme v nižších polohách na pastvinách a světlých lesů. Dorůstá maximálně do výšky jeden metr. V Jeseníkách **rostou** i masožravé rostliny rosnatka okrouhlolistá a tučnice obecná. Listy **mají** důmyslné lapací zařízení, které dokáží po dosednutí hmyzu na jejich lepkavé žláznaté chlupy sevřít a hmyz uvěznit. Žlázky vylučují trávicí enzymy, jimiž je hmyz **rozložen** a rostlinou stráven.“ (Kočička, Chráněná krajinná oblast Jeseníky: ACTAEA, 2007. ISBN: 978-80-254-1561-0)

1. Dopln v textu i/y, doplněná slova opiš a zdůvodni
2. Vyhledej v textu číslovky a vypiš je.
3. Podtrhni v textu všechna přídavná jména.
4. Vypiš z textu všechna příslovce.
5. U tučně zvýrazněných sloves urči mluvnické kategorie.
6. Zakroužkuj v textu všechny předložky.
7. Vypiš z textu všechny spojky.

Správné řešení

„Na území CHKO Jeseníky **najdeme** tisíc dvěstě druhů rostlin. Například ve Velké kotlině je známo více než pětset druhů rostlin. Mezi typické druhy Jeseníků patří zvonek vousatý, který **byl** dříve mylně považován za jesenícký endemit. Tento výrazný

*druh se stal symbolem Jeseníků a dostal se do znaku CHKO Jeseníky. Jalovec obecný je keř, který najdeme v nižších polohách na pastvinách a světlinách lesů. Dorůstá maximálně do výšky jeden metr. V Jeseníkách **rostou** i masožravé rostliny rosnatka okrouhlolistá a tučnice obecná. Listy **mají** důmyslné lapací zařízení, které dokáží po dosednutí hmyzu na jejich lepivé žlaznaté chlupy sevřít a hmyz uvěznit. Žlázky **vylučují** trávicí enzymy, jimiž **je** hmyz **rozložen** a rostlinou stráven.“*

1. území-stavení, Jeseníky-hrady, tisíc-není VS (Vyjmenované slovo), rostlin-není VS, typické-není VS, druhy-hrady, byl-VS od být, mylně- příbuzné od slova mýlit se, výrazný-předpona vy, pastvinách-není VS, světlinách- není VS, výšk_-VS, v_šky-ženy, rostliny-ženy, listy-hrady, důmyslné- příbuzné od myslet, dosednutí-stavení, hmyzu-VS, lepivé-není VS, chlupy-hrady, žlázky-ženy, vylučují-předpona vy, enzymy-hrady

2. tisíc, dvěšť, více, pětset, jeden

3. přídavná jména podtržena v textu

4. například, dříve, mylně, maximálně

5. najdeme- 1. os., č. mn., čas budoucí, zp. oznam.

byl považován- 3. os., č. j., čas minulý, zp. oznam.

rostou- 3. os., č. mn., čas přítomný, zp. oznam.

mají- 3. os., č. mn., čas přítomný., zp. oznam.

vylučují- 3. os., č. mn., čas přítomný, zp. oznam.

je rozložen- 3. os., č. j., čas přítomný, zp. oznam.

6. předložky mají kroužkovat v textu, já je vypisují: na, ve, než, mezi, za, do, na, do, v, po, na

7. který, a, který, a, i, a, které, a, jimiž

Úterý

1. a 2. h. Vlastivěda

Cíl:

- poznat zajímavé památky v regionu Bruntálsko i památky Horního Benešova
- orientovat se v mapě města Bruntál, Horní Benešov
- seznámit se se znaky měst
- spolupracovat ve skupině

Motivace:

„Aby jste se mohli stát znalci regionu Bruntálsko, musíte se vyznat nejen v jeho poloze, podnebí a vodstvu, ale měli byste znát také památky a znaky měst.“

1. úkol

Žáci dostanou pracovní list, na kterém jsou znaky větších měst regionu. Na výběr mají i názvy těchto měst a ve dvojicích se pokusí dle svého instinktu a logiky přiřadit názvy měst k jejich znakům (pracovní list se znaky viz přílohy úterý č. 1).

Po vypracování úkolu společně zkontrolujeme.

2. úkol

Žáci se rozdělí do 6 skupin (4 skupiny po 3 a 2 po 2 žácích), každá skupina dostane přiřazen znak jednoho z měst a jejím úkolem bude poskládat nejprve znak daného města ve formě puzzle, poté na vyhrazený papír znak překreslí a slovy na papír popíše. Na závěr každá skupina prezentuje svůj znak ostatním a vytvořené papíry rozkopírujeme, aby si je každý žák vložil do svého portfólia (znaky ve zvětšené formě pro tvorbu puzzle viz příloha úterý č. 2).

3. úkol

„Zahrajeme si na památkáře a budeme hledat památky ve městech našeho regionu.“

Žáci pracují opět ve skupinách po čtyřech. Každá skupina dostane své mapy měst a bude mít za úkol „cestovat“ po jednotlivých městech (Bruntál, Horní Benešov, Vrbno

pod Pradědem, Rýmařov, Břidličná, Karlova Studánka) v mapách a vyhledávat památky.

Vytvoří plakát, na kterém budou památky popsány, budou mít k dispozici obrázky památek, které si mohou na plakát přilepit (obrázky památek viz příloha úterý č. 3).

Po dokončení činnosti si plakáty vyhodnotíme a společně vyberem nejdůležitější památky.

Úterý

3. h. Český jazyk

Cíl:

- opakování slovních druhů
- procvičení skladby vět
- upevnění významu slov

1. úkol

Žáci dostanou každý svůj pracovní list s úkoly, který vypracují samostatně. Na vypracování mají cca 30 minut, poté proběhne společná kontrola, pracovní listy si žáci ve dvojicích vymění a budou kontrolovat spolužákovi. (Pracovní list viz příloha úterý č. 4)

Úterý

4. h. Matematika

Cíl:

- Rozeznávat druhy trojúhelníků
- upevnit rýsování rovnostranného trojúhelníku
- procvičit manipulaci s kružítkem

1. úkol

„Jakého tvaru je zámek v Bruntále? Tuto informaci jsme se dověděli v českém jazyce v textu Z historie zámku. Které znáte druhy trojúhelníků?“

Žáci dostanou pracovní list, na kterém jsou úkoly s trojúhelníky. Naučí se rozeznávat jednotlivé druhy trojúhelníků a hlavně se naučí konstruovat podle postupu rovnostranný trojúhelník, k němuž je nutné nejprve zvládnout manipulaci s kružítkem. K tomu se váže 2. a 3. úkol na pracovním listě, který slouží před nácvikem rýsování trojúhelníku k nácviku kružnic a přesnosti. Poté následují úkoly na rýsování rovnostranného trojúhelníku, nejprve je postup předeepsán, poté už musí žáci postup vytvořit sami. (pracovní list viz přílohy úterý č. 5).

Úterý

5. h. Český jazyk sloh

Cíl:

- zopakovat význam a definici pověsti
- dokončit text pověsti podle vlastní fantazie

1. úkol

„Víte, co je to pověst?“ *Vedeme s žáky rozhovor o tom, co je to pověst.*

Výklad: Pověst je literární útvar, jehož jádro je pravdivé, ale okolnosti jsou přimyšlené. Pověst se předávala ústním podáním, váže se vždy k nějakému místu či události.

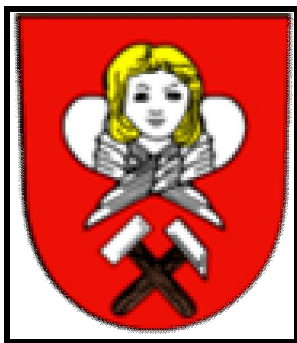
Žáci dostanou text s pověstí važící se k našemu městu (Horní Benešov). Pověst není dokončena, po přečtení části textu mají žáci za úkol domyslet a napsat, jak by pověst pokračovala a jak by skončila. (pověst viz přílohy úterý č.6) Po jejich dokončení pověsti si přečteme skutečné pokračování tak, jak to stálo v kronice města Horní Benešov.

Přílohy k projektu

Úterý č. 1	Pracovní list se znaky měst
Úterý č. 2	Obrázky znaků měst na puzzle
Úterý č. 3	Obrázky památek regionu (pro použití na plakáty)
Úterý č. 4	Pracovní list do Českého jazyka
Úterý č. 5	Pracovní list Matematika
Úterý č. 6	Pověst z Horního Benešova

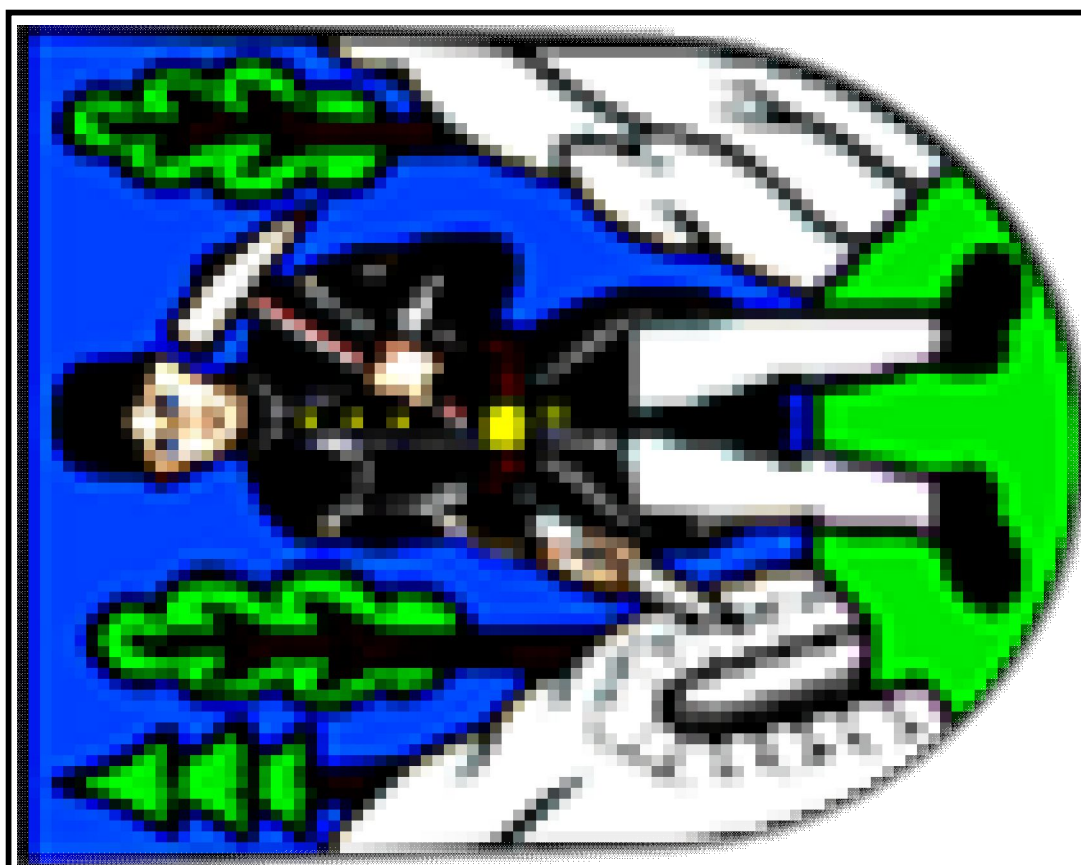
Úterý č. 1

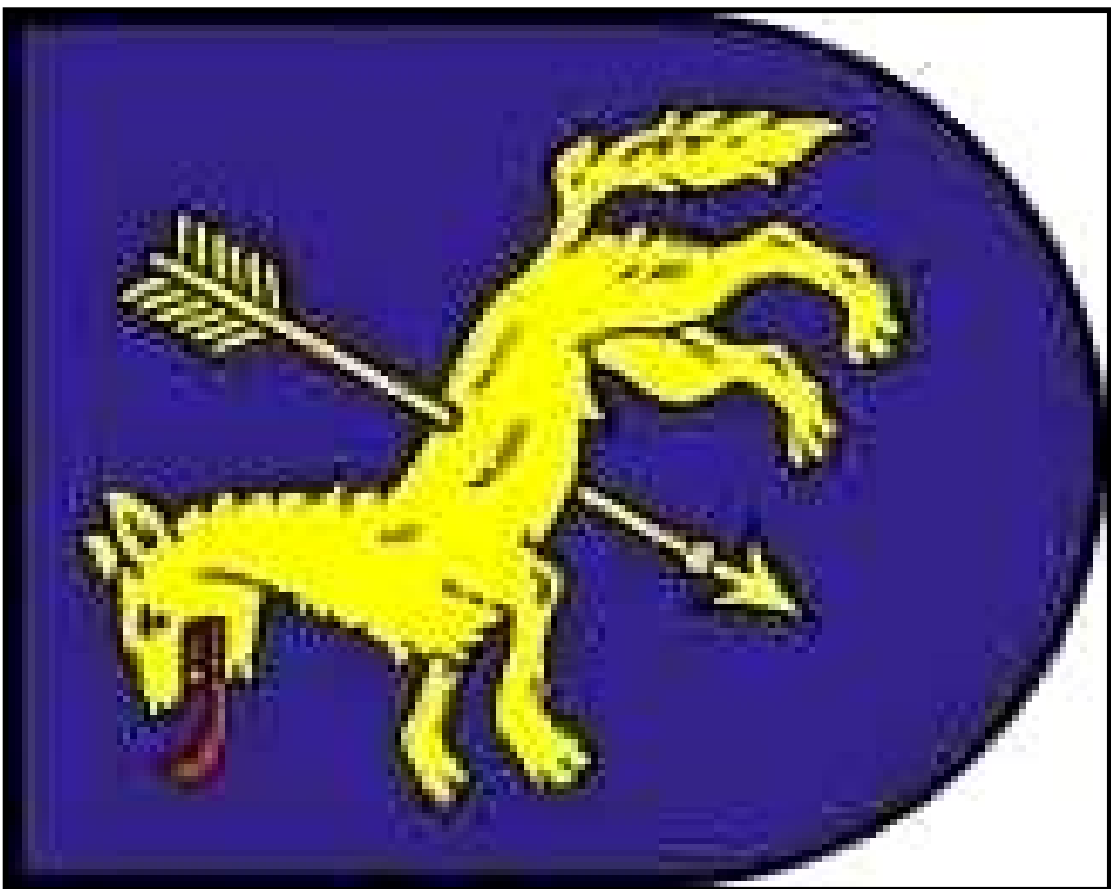
Pracovní list se znaky

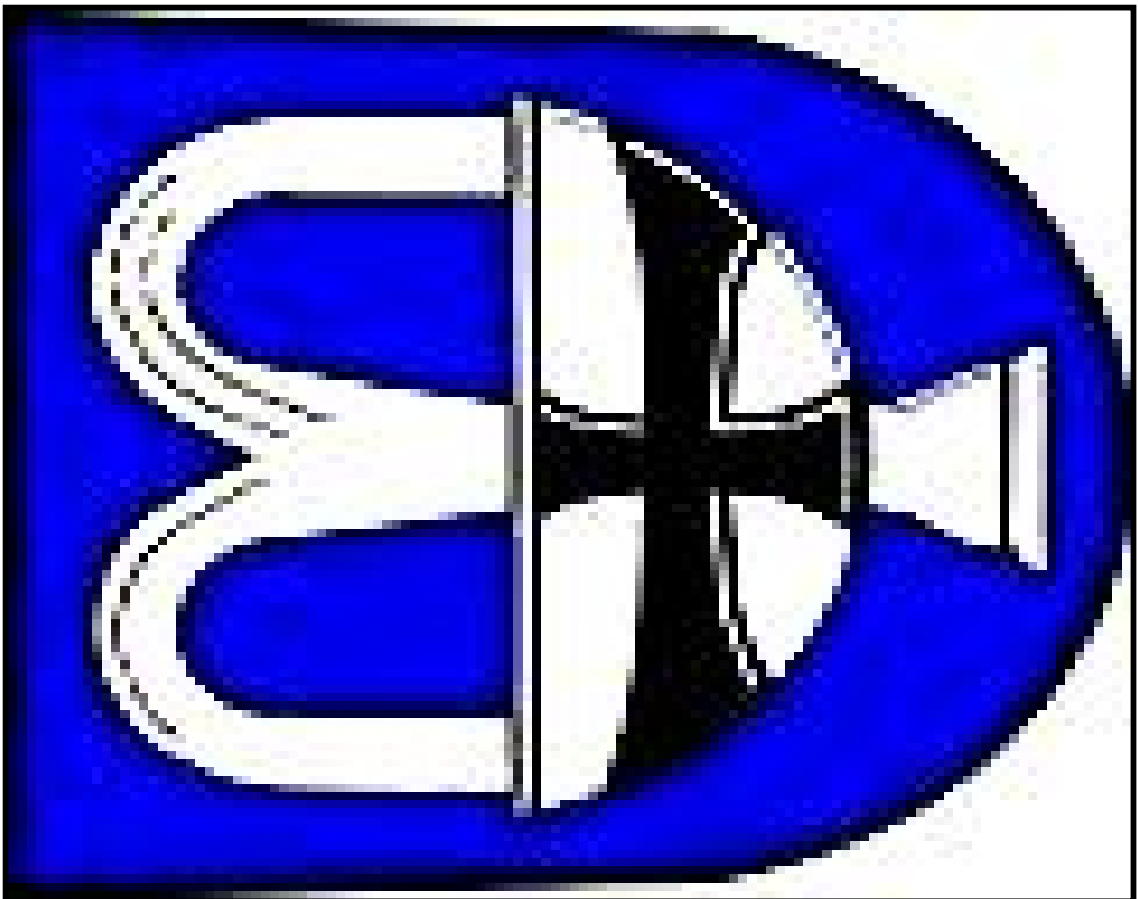
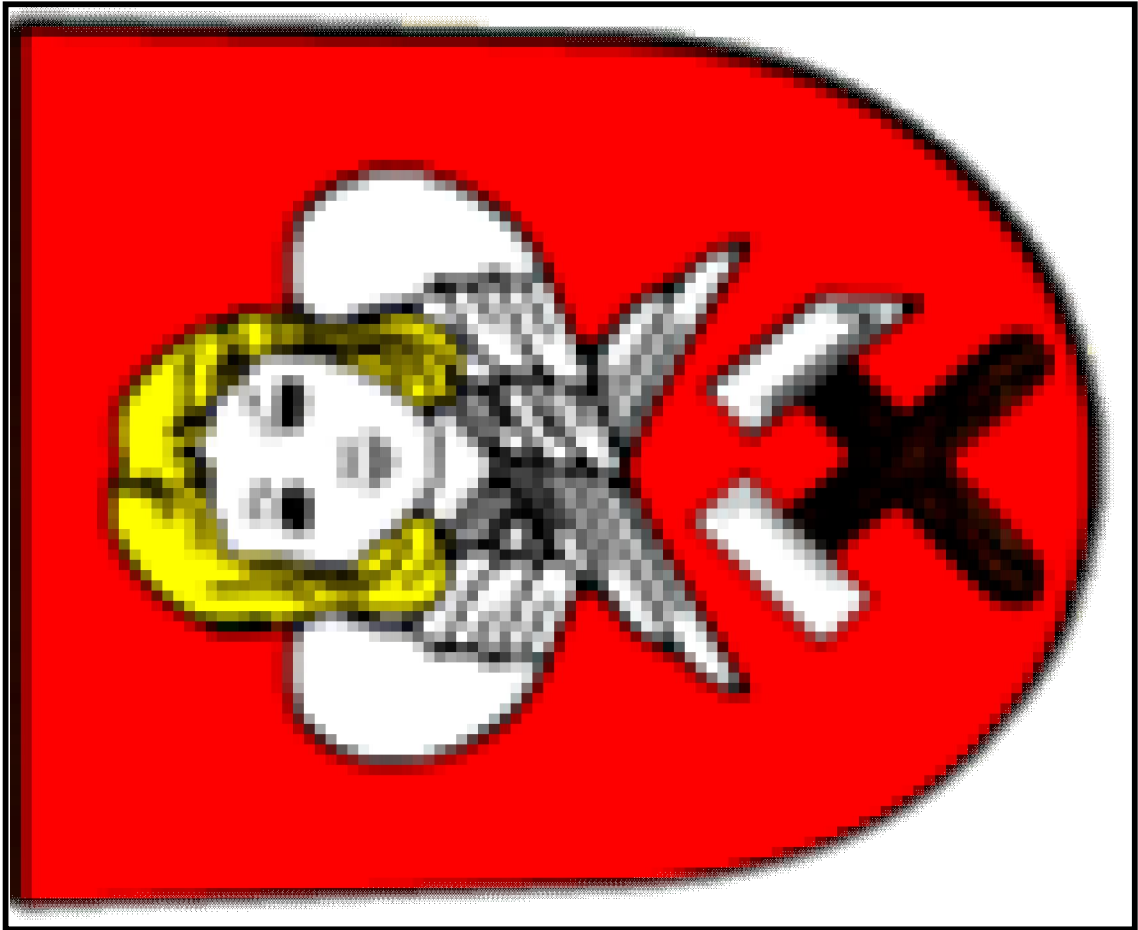

Správné řešení znaků postupně po řádcích zleva do prava: Horní Benešov, Bruntál, Vrbno pod Pradědem, Rýmařov, Břidličná, Karlova Studánka.

Úterý č. 2

Úterý č. 3

Obrázky památek

Rýmařov

Farní kostel navštívení Panny Marie, zvaný V Lipkách

Chráněná archeologická lokalita Hrádek

Budova radnice

Mariánský sloup na náměstí

Břidličná

Kostel Tří králů

kostel sv. Josefa

Úterý č. 4

Pracovní list do Českého jazyka

Z historie zámku Bruntál

*Někteří badatelé se domnívají, že byl zámek zbudován v roce 1308 jako pevnost proti nájezdům z Polska. Jiní jsou přesvědčeni, že zámek nemá žádného předchůdce a že byl zbudován jako „městský hrad“ někdy v 2. polovině 15. století. Hrad byl od města oddělen hlubokým suchým příkopem s mostem a silnou hradbou s dobře střeženou bránou z arkýře nad ní. V trojúhelníkovém hradním nádvoří byla vyhloubena studna a k severní zdi byl přistavěn palác, který měl čtyři podlaží. **Bezpečnost hradu upevňovaly v každém ze tří rohů hradu čtyřhranné věže, které převyšovaly okružní zdi.** První písemná zpráva o hradě Bruntál je z roku 1506, kdy byl hrad připsán jako majetek bratrům Hynkovi a Mikuláši z Vrbna. Celá léta byli vlastníky hradu a později již přestavěného na zámek Bruntál páni z Vrbna. Když však po bitvě na Bílé Hoře roku 1620 emigrovali do Německa, zámek získal do vlastnictví Řád německých rytířů, který ho vlastnil až do roku 1939. V 17. století dělali vpády na Moravská sídla Švédové, kterým se podařilo dobýt i Bruntál, zámek byl tak zničen a vypleněn.*

Úkoly:

1. Vyhledej složené tvary sloves a vypiš je.
2. Vyhledej a vypiš z textu všechny číslovky.
3. Napiš slova souznačná k těmto slovům: zbudován, silnou, střeženou, vyhloubena, podlaží, okružní, vlastníky, bitva.
4. Vysvětli význam slova arkýř (Co si mylíš, že je arkýř?)
5. Podtrhni v textu všechna podstatná jména a napiš nad ně vzor, podle kterého se skloňují.
6. Tučně zvýrazněné souvětí předělej tak, aby z něho byla jednoduchá věta.
7. Ke čtvrté větě napiš vzorec souvětí.

Správné řešení:

Z historie zámku Bruntál

Někteří badatelé se domnívají, že byl zámek zbudován v roce 1308 jako pevnost proti nájezdům z Polska. Jiní jsou přesvědčeni, že zámek nemá žádného předchůdce a že byl zbudován jako „městský hrad“ někdy v 2. polovině 15. století. Hrad byl od města oddělen hlubokým suchým příkopem s mostem a silnou hradbou s dobře střeženou bránou z arkýře nad ní. V trojúhelníkovém hradním nádvoří byla vyhloubena studna a k severní zdi byl přistavěn palác, který měl čtyři podlaží. **Bezpečnost hradu upevňovaly v každém ze tří rohů hradu čtyřhranné věže, které převyšovaly okružní zdi.** První písemná zpráva o hradě Bruntál je z roku 1506, kdy byl hrad připsán jako majetek bratrům Hynkovi a Mikuláši z Vrbna. Celá léta byli vlastníky hradu a později již přestavěného na zámek Bruntál páni z Vrbna. Když však po bitvě na Bílé Hoře roku 1620 emigrovali do Německa, zámek získal do vlastnictví Řád německých rytířů, který ho vlastnil až do roku 1939. V 17. století dělali vpády na Moravská sídla Švédové, kterým se podařilo dobýt i Bruntál, zámek byl tak zničen a vypleněn.

1. 2x byl zbudován, jsou přesvědčeni, byl oddělen, byla vyhloubena, byl přistavěn, byl připsán, byl zničen-vypleněn.

2. 1308, žádného, 2., 15., čtyři, tři, 1506, 1620, 1939, 17.

3. zbudován-postaven, silnou-hrubou, střeženou-hlídanou, vyhloubena-vykopána, podlaží-patro, okružní-okolní, vlastníky-majiteli, bitva-válka

4. Arkýř je stavební prvek. Je to výstupek, vyčnívající v průčelí budovy nebo z jejího nároží. Ve středověku byly arkýře důležitou obrannou součástí budov. Zabezpečovaly lepší výhled na obrannou zeď a umožňovaly chráněnou střelbu proti útočníkům. V arkýřích se také budovaly toalety.

5. viz v textu, vzory těchto podstatných jmen jsou:

historie-růže, zámku-hrad, Bruntál-hrad, badatelé-muž, roce-hrad, pevnost-kost, nájezdům- hrad, Polska- město, předchůdce- soudce, hrad-hrad, polovině-žena, století-stavení, města-město, příkopem-hrad, mostem-hrad, hradbou-žena, bránou- žena, arkýře-stroj, nádvoří-stavení, studna-žena, zdi-kost, palác-stroj, podlaží-stavení, bezpečnost-kost, rohů-hrad, věže-píseň, zpráva- žena, majetek-hrad, bratrům-pán, Hynkovi- pán, Mikuláši-muž, Vrbna- město, léta-město, vlastníky-pán, zámek-hrad, páni-pán, bitvě-žena, Hoře-žena, Německa-město, vlastnictví- stavení, Řád- hrad, rytířů- muž, vpády-hrad, sídla-město, Švédové-pán

6. Bezpečnost hradu upevňovaly v každém ze tří rohů hradu čtyřhranné věže převyšující okružní zdi.

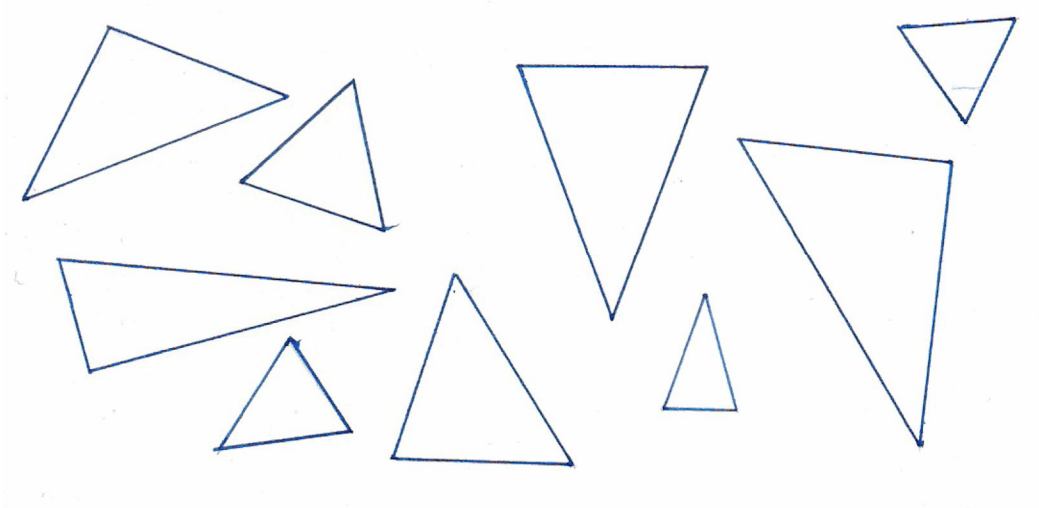
7. 1VH a 2VH,

který 3VV

Úterý č. 5

Pracovní list do Matematiky

1. Červeně vybarvi rovnostranné trojúhelníky, modře rovnoramenné a zeleně pravoúhlé trojúhelníky.

2. Narýsuj 3 libovolné kružnice tak, aby se vždy dvě dotýkaly v jednom bodě.

3. Narýsuj kružnici k (S , $r=3$ cm). K ní narýsuj kružnici l (P , $r=2$ cm), která tvoří s kružnicí k 2 průniky.

3. Narýsuj rovnostranný trojúhelník ABC, jehož strana $a=25\text{mm}$.

Nákres:

Postup: 1. $AB, |AB|=25\text{ mm}$

2. $k, k(A, r=25\text{mm})$

3. $k', k'(B, r=25\text{mm})$

4. C, C je $k \cap k'$ (\cap zn. průnik)

5. ΔABC

Konstrukce:

4. Narýsuj rovnostranný trojúhelník KLM, jehož strana $k=30\text{ mm}$.

Nákres:

Postup:

Konstrukce:

Úterý č. 6

Pověst o Janu Kunzem

(Obecní kronika, díl 1., S. 40-47)

Jan Kunze pocházel z Lichnova a přišel se do Horního Benešova, kde si svou pracovitostí získal postupně tolik oblíbenosti, že byl zvolen radním a později i starostou. 6. února 1592 dopoledne se vrátil od jednání u soudu a chtěl s čeledínem přibít jednomu ze svých 5 koní podkovu. Koně uvázali u dveří a začali pracovat, ale kuň se najednou splašil a oba pokopal. Kunze ležel na zemi polomrtvý a řval, že má velký žár v břiše. Odnесли jej na postel, kde stále bĕdoval a předvídal svůj konec. U jeho lože bylo několik sousedů a jeho nejstarší syn. Okolo třetí hodiny ranní zemřel. V tutéž dobu otvíral kouzelným způsobem okno velký černý kocour svou prackou a náhle skočil na úmrtní lože, popadl polštář umírajícího s takovou prudkostí, jako by ho chtěl odnést a pak tajemně zmizel a Kunze zemřel.

Sotva zemřel, strhla se veliká bouře a když byl pohřbíván, byla velká vichřice se sněhem, ale sotva byl pohřben, vítr utichl a ukázalo se slunce. Byl pohřben v kostele po pravé straně oltáře.

Nĕkolik dní po smrti proskočila městem zpráva, že byla vidĕna pšišera v podobĕ Kunzeho. Rovněž po pohřbu přišel prý tento duch k osobĕ, která spala v jeho světnici, probudil ji a jal se na ni křičet: „Sotva se ovládám, abych se tě nedotkl tou měrou, aby sis to dlouho pamatoval.“ Pověsti rostly. Dne 24. února navštívilo strašidlo ve 23 hodin sudího, kterému před smrtí svěřil Kunze do opatrování nejmladšího syna a učinilo zde pořizení ve věci rozdělení majetku. Pak mocně řádilo ve chlévě s krávami. Duch trápil také konĕ, který zavinil smrt Kunzeho. Padla tedy otázka, zda by nebylo rozumné spálit mrtvolu Kunzeho i konĕ na hromadě dřeva. Protože koňovi přisuzovali podíl na strašení Kunzeho.

Horní Benešov se stal místem, jemuž se celé okolí vyhýbalo. Lidé si nakonec vynutili klíče od kostela, aby vykopali rakev Jana Kunzeho. Byli velmi překvapeni, když otevřeli rakev...odsud žáci pokračují sami.

Pokračování povĕsti podle kroniky:... tělo nedoznalo žádných známek rozkladu za dobu od 8. 2. do 20. 7. a z malého štíhlého Kunzeho je teď velikánský chlap. Když mrtvého

řízli do lýka, z rány mu tekla krev. Byla porada a na ní se usdneslo, že starosrtovo tělo spálí. Tak se taky stalo. Popel hodili do potoka. Ve městě nastal klid a pokoj.

Středa

Společný výlet nejprve na sopku Velký roudný, poté na Uhlířský vrch.

Žáky předem poučíme o bezpečnosti a chování při výletě a aktivitách.

Cíl:

- poznat dvě sopky v blízkosti našeho bydliště
- orientace v mapě a prostoru podle světových stran
- dovědět se pověsti vážící se k daným místům
- zopakovat si poznávání stromů
- hrát soutěživou hru na rychlost a pozornost v rámci tělesné výchovy

Velký Roudný

Po vystoupení na vrchol sopky si sedneme do trávy a povyprávíme dětem pověst z tohoto místa. (Pověst viz přílohy středa č. 1)

Motivace: „Teď jste si poslechli pověst. Pojdme spolu najít „čertův kámen“, abychom věděli, jestli se tady opravdu něco takového stalo.“

1. úkol

Žáci hledají na Velkém Roudném „čertův kámen“ z pověsti. Až jej najdou, pokusí se pověst převyprávět.

2. úkol

Pomůcky: atlas stromů, papír, tužku, metr

Velký Roudný je zalesněný, žáci se rozeběhnou různě po předem určené ploše a najdou si každý svůj strom, který se jim líbí, něčím je zaujal. Každý dostane svůj pracovní list (pracovní list Můj strom viz přílohy středa č. 2), který si vyplní. Jejich úkolem je svému stromu dát přezdívku, vyhledat z atlasu stromů, jak se tento strom jmenuje, popsat jeho polohu, změřit jeho objem pomocí metru, pokud má nějaké poznávací znamení, tak jej popsat a na kousek papíru překreslit jeho kůru (tím, že přiloží papír na kůru a budou přejíždět tužkou po papíře). Navzájem si pak své stromy představí.

3. úkol

Pomůcky: pastelky, výkresy, mapa, buzola

Na Velkém Roudném je dřevěná rozhledna. Žáci vždy ve skupině po 4 vylezou na rozhlednu, dostanou k tomu mapu regionu a pokusí se zorientovat např. podle světových stran v okolí a vyhledat a ukázat dané objekty: Praděd, Slezská Harta, Horní Benešov, Kozí vrch (v Horním Benešově), Bruntál, Uhlířský vrch. Žáci, kteří zrovna nebudou na rozhledně, budou dole kreslit tématické obrázky k pověsti na Velkém Roudném. Musí si rozdělit, kdo kterou scénu nakreslí, abychom na konec mohli složit z obrázků celý příběh.

Uhlířský vrch

Motivace: „K Uhlířskému vrchu se váže také jedna pověst. Je velmi dlouhá, proto musíte jednotlivé její části najít.“

1. úkol

Pověst o Uhlířském vrchu je rozdělena na několik částí. Texty s jednotlivými částmi jsou různě rozprostřené při cestě od parkoviště směrem ke kostelu Svaté Marie Pomocné. Při této cestě se tedy žáci pokoušejí najít všechny texty, abychom si společně u kostela pověst mohli celou přečíst. Každý žák si připraví svoji část pověsti, kterou našel. (pověst o Uhlířském vrchu viz přílohy středa č. 3) Pověst učitel rozstříhá na libovolný počet kusů a bude potřebovat pomoc nejlépe nějaké dospělé osoby, která by texty rozmístila, než se žáci vydají na cestu ke kostelu.

2. úkol

Na přípravu potřebujeme: kamínky obalené v alobalu, které předem poházíme libovolně na vyhrazeném místě.

„Teď, když známe pověst o Uhlířském vrchu. Podle čeho tedy dostal svůj název? Karolína zde na louce našla zlato. Třeba se jí nepodařilo posbírat všechno zlato.“

Žáci se rozdělí do skupin po čtyřech. Budou mít za úkol v časovém rozmezí 10 minut najít co nejvíce kamínků zlata, které se ukrývá na louce (na předem vyhrazeném

prostoru). Jeden žák z každé skupiny je určen jako hlídač, jemu tedy nalezené zlato ostatní žáci ze skupiny nosí.

Po uplynutí časového limitu si každá skupinka spočítá počet zlatých kamenů. Skupiny, které prohrají, se pokusí složit krátkou báseň na téma Uhlířského vrchu či jeho pověsti. Tu přednesou vítězné skupině.

3. úkol

Za odhalením sopečné minulosti Uhlířského vrchu musíme sejít po zelené značce do opuštěného lomu, který je chráněn jako přírodní památka.

Výklad: „V lomu se odkrývá asi 40 m vysoký průřez červeným sopečným tufem. Jsou to drobné útržky lávy, které sopka vyvrhovala ještě ve žhavotekutém nebo plastickém stavu. Svědčí o tom například kapkovitý tvar některých větších kamenů nebo zatočená vnitřní struktura.“

Žáci si mohou sopečné tufy osahat a prozkoumat.

Přílohy k projektu

- Sřreda ř. 1 Povřst o Velkřm Roudnřm
- Sřreda ř. 2 Pracovní list Mřj strom
- Sřreda ř. 3 Povřst o Uhlřřskřm vrchu

POVESTI BRUNIALSKA 9

Stolový kámen na Velkém Roudném

Alena PAJKOŠOVÁ

Půjdete-li na Velký Roudný po žluté turistické značce, uvidíte po pravé straně nedaleko vrcholu kráter. Budete-li pokračovat po pěšině dále do kopce, najdete nahoře na hřebenu stolový kámen. Leží kousíček vlevo od stezky. Je zarostlý borůvkám, ale poznáte ho snadno. Je rozpuhlený. Polovina je rovná jako stůl s otiskem boží stopy, ve které se drží voda. Druhá polovina je poškrábaná a nese otisky velkých čertích drápů. O tom, jak se na kámen dostaly, vypravuje následující pověst.

Za dávných časů, když ještě Pán Bůh chodil po světě, dohlížel na pořádek a napravoval hříšnický, žili na zemi i čerti. Potulovali se po světě, pokoušeli lidi a vyváděli hrozné čertoviny.

Jednou se také usadili v Roudně. Zalíbil se jim mohutný kopec, který vévodí vesnici i širokému okolí. Celé dny i noci vyváděli. Z Velkého Roudného (tak se ten kopec jmenuje) byl dodaleka slyšet lomoz, bouchání a rachocení. Nad kopcem šlehalo do výše plameny a valil se hustý dým. Čerti házeli po okolí

rozžhavené kameny a všude byla cítit síra, kterou plivali.

Za nějakou dobu vylezli čerti z kopce ven, začali scházet do vesnice a pokoušet lidi. Mláďence naučili hrát karty, pít pivo a bezbožně klít. Mladá děvčata sváděli, učili je marivosti, parádivosti a hašteřivosti. Lidé byli stále prostopášnější, závistivější, lakomí a zlí. Hádky a rvačky se množily, bezbožnost se šířila krajem.

Jen staré babičky odolávaly. Denně prodlužovaly modlitby a prosily Pána Boha, aby přišel udělat pořádek. Bůh jejich prosby vyslyšel. Jednoho dne se objevil ve vesnici, poslechl nářky a viděl skutky. Vydal se proto až na vrcholek kopce. Tam už na něho čekali čerti, mezi nimi i samotný pekelný kníže. Luciper hned začal vyjednávat: „Pane Bože, podívej se na ten rozlehlý a krásný kraj. Otočíš-li se na západní stranu, vidíš až Hrubý Jeseník. Podíváš-li se na stranu východní, zhlédneš Beskydy. Kam tvé božské oko dohlédne, všechno je tvoje. Buď spravedlivý a nechej nám alespoň tento kopec.“

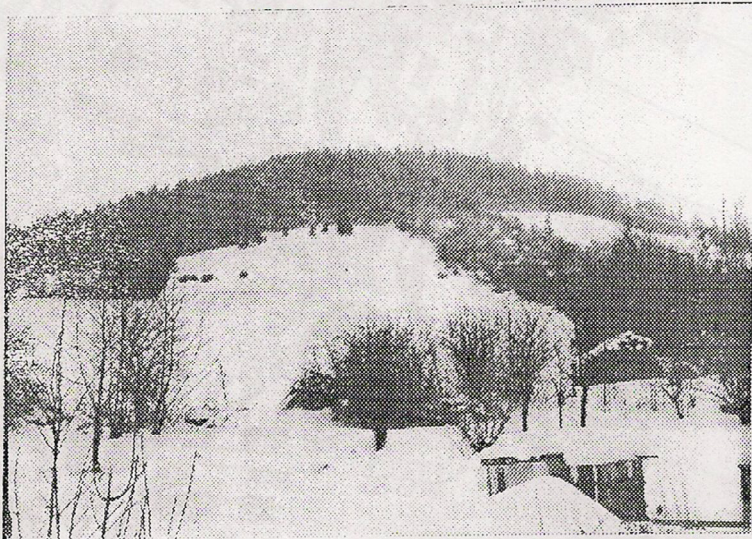
Bůh se jen maličko usmál a pak pravil: „Dobrá, ďáble. Budeme tedy

spolu zápasit. Kdo prohraje, ustoupí vítězi z cesty a vícekrát se tady neukáže. Souhlasíš?“

Čerti museli uznat, že Bůh je spravedlivý. Souhlasili se zápasem, protože věřili v ďáblůvu sílu. Vyhlédali společně kámen rovný jako stůl a rozdělili ho čárou na dvě poloviny. Pán Bůh a ďábel se na kámen postavili a začali se přetahovat. Dlouho byly síly vyrovnané, ale nakonec Pán Bůh zvítězil. Pádl ďábla za ocas a velkou silou s ním praštil o zem. Zem se otevřela, udělala se díra až do středu země a v ní Luciper zmizel. Ostatní čerti naskákali za ním.

Od té doby je klid. V kopci už nestraší, lomoz a burácení se nezývá, ani kouř není vidět. I lidé v Roudně jsou milí, dobrasrdeční a zbožní. Nevěříte? Přijďte se podívat.

Díra do nitra země, co v ní zmizeli čerti, se nachází na severozápadní straně těsně pod vrcholem. Kráter je zavalený kamením, to pro jistotu, aby přece jen pekelná pakáž nevylezla. A stolový kámen v půli rozdělený nám dodnes připomíná zápas Pána Boha se samotným Luciperem.

Třetihorní sopka Velký Roudný dominuje krajině v podhůří Jeseníků.

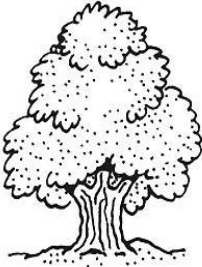
Foto —cn—

Středa č. 2

Pracovní list Můj strom

MŮJ STROM

oficiální jméno stromu: Místo pro nalepení otisku kůry stromu:
přezdívka:
místo narození:
obvod kmene:
speciální poznávací znamení:
ochránce stromu:

 Datum:
Podpis:

Vydala Tereza, sdružení pro ekologickou výchovu, ve spolupráci s Lesy České republiky, s.p., Praha 2000 **24**

Uhlířský vrch

Po širém kraji se roznesla zvěst, že v pralesích pod Pradědem, kde dosud žila jen divoká zvěř a nemnozí knížecí lidé, střežící na dřevěných hrádcích naše severní hranice, se prý našlo zlato. A je ho tam tolik, že stačí do potoka hrábnout a jsi boháčem na celý život. Každý druhý kámen je z čistého zlata!

Zvěsti došly také do lesů kolem hradu Plumlova. K lesním milířům je přinesla Karolína, žena uhlíře Matouše. Přiběhla z vesnice, sotva dechu popadala: „Hned sem pojd', Matouši,“ volala svého muže od dýmajících milířů. „Rychle a pospěš si! Všichni tam jdou, my půjdeme také. Milíře zalej vodou a hned zítra se vydáme i my!“

Uhlíř Matouš byl člověk pokojný, nemluvný. Vždycky raději naslouchal než mluvil. Pokýval proto hlavou, že

nikam nepůjde, a už běžel s lopatou, aby zasypal plamének, který vyrazil na jednom z milířů.

„Kde jsou děti? Zavolej je, zítra jdeme,“ hartusila Karolína. „Nepřijdeme tam přece poslední, aby nám zatím vsbírali všechno zlato. Povídám ti, Matouši, milíře zaleješ! Děti! Kde jste? Všichni domů!“

Kolem dokola bylo lesní podvečerní ticho, jen divoké kachny se svolávaly při návratu z pastvy. Slétaly se na vzdálených panských rybnících.

Když se večer uhlířova rodina sešla v útulné dřevěnici, měla už matka svázané dva rance šatstva, pekla na cestu placky a počítala hrudky kozího sýra.

Matouš si sedl se svou miskou polévky na práh, aby viděl na milíře, děti jedly mlčky, posmutněle. Slovíčkem se nikdo neodvážil mámě odporovat, všichni znali její umíněnost.

Uhlíř dojedl, utřel si vousy, vzdychá, povzdychuje, jedním okem stále šilhá na milíře a hlídá je. „Karolínko, ženuško, vzpamatuj se,“ odvážil se konečně odporovat. „Kam půjdeme? Co ti chybí? Máš tři kozy, kravičku, chleba máme dostatek. A uhlí musím odevzdat, copak se dá jen tak odejít od nedokončené práce? A co s dětmi?“

„Přece jen půjdeme. Všichni jdou, potajmu v noci, aby pán nevěděl.“

Po večeři odešel uhlíř hlídat milíře, děti šly spát. Jen Karolína balila dlouho do noci. Docela vážně se chystala na cestu. Byla tvrdá i k sobě. Nechtěla přece nic jiného pro své děti a Matouše, než lepší život.

Druhý den nad ránem sama zalila milíře vodou, aby se od nich nechtyl les. Každé z dětí mělo připraveno raneček. Tak se společně vydali na cestu. Matouš vedl nepokojné kozy, žena krávu.

Večer pod Hradiskem přešli brodem řeku Moravu a dali se hlubokým údolím k severu.

Ještě že bylo teplo a dalo se spát venku.

Ráno v cestě pokračovali. Karolíně se úzkostí sevřelo srdce, když hřebeny strmých hor končily až kdesi v mracích. Zastesklo se jí po domově, začínala litovat, že se vydali do neznáma, ale byla tak tvrdohlavá, že nepolitovala ani děti, ani muže, ani sebe.

Třetí den vyšli na planinu. Kolem dokola samé lesy. Kdyby jen lesy, pralesy to jsou, hvozdy, kde hospodaří jen příroda, a až tam daleko předaleko jsou modravé hory.

„Tu je dřeva, to by se pánilo uhlí,“ povzdechl si Matouš.

„Mlč!“ napomenula ho žena. „Musíme najít zlato. I děti pomohou. Je nás požehnaně, brzy budeme mít tolik peněz, že si postavíme zámek a budeme žít po panskou.“

„Zámek, po panskou,“ bručí si uhlíř pod vousy, „ale co budeme jíst? Podívej se kam chceš, kolem dokola les a les. A mouky máme sotva na týden . . .“

„Za týden budeme mít zlata na fůry,“ ujišťovala Karolína, jako by četla mužovy myšlenky, „budeme mít zlata, že si nakoupíme lahůdek, o jakých jsi ještě ani neslyšel.“

Matouš si jen povzdechl a mlčky šlapal.

Čtvrtý den odpoledne potkali tlupu otrhanců s lesklýma hladovýma očima, vracející se k jihu. Prosili o kousek chleba. Ne, zlato nenašli. Nikde po něm ani stopy.

„Lháři jsou to,“ odsoudila je Karolína. „Bud' našli a tají to, aby je někdo neoloupil. Nebo,“ dodala po chvíli, „nebo jsou to hlupáci a lenoši. Neumějí hledat. Já vím, že my najdeme. A hybaj, do večera musíme dojít ještě tam pod ten kopec,“ ukazovala k obzoru, kde čněl vrch zvláštní podoby.

Když došli, matka rozhodla: „Tu zůstaneme. Zde jsme na

správném místě. Děvčata nasbírají klestí na oheň, chlapi se podívají po lese, snad najdou houby, a ty, Matouši, připrav nějakou chýši na noc. Zdá se, že bude pršet. A ráno začneme sbírat zlato!

Ráno, sotva se slunce ukázalo nad obzorem, máma všechny vzbudila, ani snídání jim nedopřála. Hnala je k potoku: „Ty, Matouši, s chlapi, do vody! Písek vyhazujte, já s děvčaty budu zlato vybírat!“

„A co jídlo?“ odvážil se namítnout nejstarší Jura.

„Voda je ještě studená,“ přidal se Petr.

„Ještě jste si snídání nezasloužili,“ odmítla všechny Karolína. „Už jsem řekla.“

„Bude třeba nějakou lopatu či co,“ odvážil se odporovat uhlíř, „kolik písku vyberěš rukama?“

„To vím, do lesa bys chtěl a do večera tě neuvidím! I rukama vybereme dost zlata.“

Za chvíli ve vodě všichni zkrčehli. Karolína v písku ani zrníčko zlata nenašla, ale neochabla ve svém přesvědčení, že jsou na dobrém místě a že drahý kov najdou, budou-li jen pilně pracovat.

Ukuchtila cosi na ohni, do polosyta děti, Matouše i sebe nakrmila a zas všechny hnala do vody: „Vybrali jsme asi špatné místo,“ přiznávala, „musíme kousek výš, tam pod tu skalku, tam bude zlato určitě.“

Nebylo.

Večer jedli holou kaši, zalitou mlékem.

Klestí na noční oheň bylo málo, chatka byla chatrná a dělava, noc byla chladná. Na skále vytrvale houkal výr a z pralesa se ozýval hlas lovící vlčí smečky. Kozy byly nepokojné, kráva teskně bučela. Nespal Matouš, nespala Karolína.

„Nebylo by lepší,“ povídá Matouš potichu, aby nevzbudil děti, „abychom se vrátili domů? Sama vidíš . . .“

„Řekla jsem, že zlato najdeme, tak najdeme. A spi! Ráno budeme hledat jinde. Musíme najít správné místo.“

Tak to šlo den za dnem.

Všechny zászoby snědli, i sůl jim docházela. „Šel bych s Jiříkem,“ nabízel se Matouš, „podívat se do lesa, něco ulovit, vždyť tu jinak zahyneme.“

Karolína už sama poznala, že je zle, ale ještě nechtěla příznat neúspěch. „Dva tři dny vydržíme a do té doby přijdeme na zlato,“ rozhodla.

Chlapi však byli chytřejší. Jak jen matka od potoka odešla, pod kameny, pod kořeny chytali psiruhy, vyhazovali je na břeh a potají pekli. Dávali i otci a sourozencům tak, aby matka nevěděla.

Karolíně bylo divné, že sama je od hladu slabá, že sotva chodí, potácí se, a ostatní jsou ještě při síle: „Že vy jíte něco potajmu?“ začala vyšetřovat.

„Ale ne, ženo,“ odporoval otec. „Pravda, dobrý by byl kousek vypečeného masa, alespoň pro děti. Já bych se zašel podívat . . .“

„Ne a ne! Do večera zlato najdeme určitě! To vím, po lese budeš bloumat a zlato nám někdo pod nosem sebere. Někdo sem přijde a . . .“

„Živáčka tu není. Človíčka jsme tu ještě neviděli, kdo by nám zlatý poklad vzal? A kdo ví, jestli tu vůbec nějaké zlato je,“ odvážil se uhlíř odporovat.

Zapochoybovala i Karolína: „Odpoleadne můžete jít, ale teď zajdeme ještě pod suchý buk, snad bude tam.“

Poklad nenašli ani tam. Nebylo ani k poledni, když matka slabostí upadla, kolena se pod ní zalomila, hlava se jí zatočila. Když ji omyli vodou, vrátila se k vědomí a říkala docela krotce: „Jdi se, Matouši, podívat do lesa, ale vezmi si jen jednoho chlapce. Ostatní

se půjdou podívat pod jasaný, tam, co se voda rozlévá, tam snad zlato bude. Ne, abyste mne oklamali! Hned vstanu a půjdu se přesvědčit!“ Zavřela oči a usnula.

Matouš poslal chlapce na psruhy, děvčata na houby a sám s lukem, který si už před několika dny potají připravil, se vydal na lov.

Když podvečerem zavonělo od ohně pečinkou, matka se přece jen vzbudila. První otázka platila však zlatu: „Hledali jste? Našli jste?“ Teprve potom se pootočila k ohni, kde se opékala srna. Ulovil ji Matouš.

„Hledali, hledali, ale nenašli. Hned bude pečinka, zatím si vezmi polévky, je dobrá. Silná a mastná, ta tě postaví na nohy.“

Matka snědla polévku, pochutnala si na pečené kýtě, a když nabyla síl, začala o zlatu znovu.

Ráno bylo deštivé a chladné. Chlapcům kapalo od nosu, sotva si pomyslili, že by měli do vody.

„Já myslím,“ ozval se uhlíř, „že tu zlato nenajdeme.“

Karolína mu však nedala ani domluvit: „Já povídám, říkám, že tu zlato je a dost!“

„Chtěl jsem říci, že snad nebude v potoce, ale někde ve skále. Šel bych se podívat.“

„Ale ať jsi brzy zpátky! Ne abys koukal po stromech. A chlapci ať jdou chytat psruhy, udělám je k obědu. Já se po zlatě podívám sama, protože vím, že tu je, jen je najít,“ pozvolna ustupovala žena od svého pevného odhodlání, najít zlato a rychle zbohatnout.

Sama vidí, že tu tam padne zlatý list do vody, že nastává podzim, že se blíží krutá horská zima. Sama sebe musí přesvědčovat, že je třeba hledat a najít zlato, protože vrátit se domů hladově a otrhaní, a čekat na panský trest za nedovolené sběhnutí, ne, to nejde. Chodí kolem potoka, nahlíží do

vody, vidí kameny, vidí písek, i psruh se mihne na útěku do svého úkrytu pod břehem, ale po zlatě ani památky.

Té noci jim vlci roztrhali obě zbývající kozy.

Chlapci mámě ohlásili, že našli suchou a teplou jeskyni. Tam že bude bezpečná i kravka.

Karolína si uvědomila, že pro ni nemají dostatek sena na zimu a tak nyní, jako by na zlato docela zapomněla, proháněla všechny: muže, aby ulovil co nejvíce zvěře a vyudil ji, chlapce, aby chytali psruhy a lovili ptáky, děvčata sbírala poslední borůvky a houby. Sama sháněla zásoby pro krávu.

Jednou potkal Matouš na své lovecké výpravě tři muže. Vyprávěli mu, že žijí v údolí až pod samým Pradědem, že tam dobývají železnou rudu, taví železo a kovají z něho všechno nářadí a náčiní, co je zapotřebí. Zvali ho, aby se k nim přistěhoval, potřebují mnoho uhlí a uhlířů je tam málo. Často musejí dolování nechat, kácet stromy a pálit uhlí, aby pece nevychladly.

„Šel bych,“ řekl s úsměvem uhlíř, „mezi lidmi je vždycky lépe, ale musím se zeptat ženy. Ona je trochu tvrdohlavá. A máme šest dětí.“

„Tím lépe! Výrostou a budou pracovat s námi, potřebujeme každou ruku. Je nás tu po horách stále ještě málo. Škoda, že jich nemáš dvanáct,“ loučili se s ním. „A přijď, určitě přijď, než nastane zima.“

Karolína nechtěla o stěhování ani slyšet. „Kam půjdeš? Tady jsme sami, najdeme-li zlato, bude všechno naše,“ nevzdala se ještě myšlenky, že zlato přece jen najdou.

Matouš nenaléhal. Dávno věděl, že by nález zlata spokojenost nepřinesl.

Jednou dohledával Matouš raněného jelena. Poraněný jelen šel s oštěpem v boku krvavou stopou až do samé noci. Matouš našel už třetí krvavé lože, kde raněný jelen odpo-

čítal, ale snesla se noc a další dohledávání bylo třeba odložit na ráno.

Ani ohníček si Matouš nezaložil, tak byl unaven. Stulil se do jámy pod vývrat, zabalil se do dřevé haleny a unavený usnul.

Vzbudilo ho šimrání v nose. Otevře oči a dívá se do ohníčku. Vedle na kameni sedí stařec, kosmatý bradatec, opírá se o silnou hůl z kosodřeviny.

„Co tu hledáš?“ ptá se děd.

„Jelena. Dohledával jsem jelena,“ oříásá se uhlíř nočním chladem a ohřívá si ruce nad ohněm, který jistě zapálil neznámý.

„To jsi na špatné stopě. Dávno se obrátil. Vaši už ho našli. Nedaleko jeskyně, kde bydlíš.“

„Jak to víš?“ diví se Matouš.

Host mlčel.

„A povídáš, že to bylo nedaleko jeskyně? To je dobré. Mnoho jsem přemýšlel, jak ho dopravit domů, když ho najdu až pod horami. Potřebujeme zvěřinu na zimu. Je nás osm.“

„A co Karolína? Ještě hledá zlato?“

Matouš zrudl nad takovou otázkou: „Ona není zlá, je pečlivá matka. Ale zatoužila po zlatě. Hlavu jí to skoro pomátlo, ale už se vzpamatovala,“ omlouval ji.

„A ty?“

„Já? Já bych nejraději pálil uhlí a rád bych mezi lidmi. Jsme tam docela sami.“

„Tu máš,“ přerušil Matouše stařec, „vezmi. Dávám ti dva pytlíky. V jednom je zlato, ve druhém žito. Zlato rozházíš po louce u vaší jeskyně. Já už Karolíně povím, kde je má hledat. A za ní, jak bude kopat a sbírat, potajmu rozházíš žito. Bude hladový rok a sejde se vám vlastní chléb. Ty už

teď kácej stromy, pal uhlí. Přijdou za tebou lidé, koupí je. Zůstaňte, kde jste. Pravdu jsi řekl, že člověk má žít s člověkem. Najdou vás tam a brzy vás bude víc.“

Matouš poděkoval, svázal pytlíky a přehodil si je přes rameno. „Kdo vlastně jsi?“ ptal se návštěvníka.

Stařec mávl odmítavě rukou: „Na tom nezáleží. A jdi, svítá už. Vydej se na cestu domů.“

Oheň zhasl, stařec se rozplynul, jako by byl z mlhy. A ve chvíli se rozednilo docela. Marně se ohlíží uhlíř po ohništi a kdyby neměl na rameni darované pytlíky, byl by si myslel, že se mu všechno jen zdálo.

Karolína ho už vyhlížela: „Kdes byl? Kde se touláš? Děti našly u studánky jelena. Já vím, je to tvůj oštěp, ale to jsi celý ty. Uteče jelen — uteče. Ty jen po stromech koukáš. A co budeme v zimě jíst, o to se nestaráš,“ plísnila ho, ale už mu vyhladovělému přinášela kus jeleních jater.

V noci Matouš tajně vyšel a zlato, které dostal od starce, rozhodil po louce.

Ještě nedospal, když ho manželka vzbudila: „Vstaň! Rychle vstávej! Zlato jsem našla!“ ukazuje mu na dlaní nažloutlé hrudky. „Na naší louce je. My se plahočíme po potoce, po skalách a ono je hned u našeho. Rychle motyky, budeme kopat. Jistě je ho tam ještě víc.“

Vyhнала všechny děti, kopal, překopávali a tu a tam ještě zrníčko dvě našli.

V noci vyšel Matouš na pokopanou loučku a vysel na ní žito.

Když byla země obrácena až k lesu, pobídla žena Matouše, aby se dal do kácení stromů. Snad právě tam bude očekávaný poklad.

Než napadl první sníh, dýmalo u jeskyně několik mlířů a jeskyně byla připravena i na tuhou zimu. Také zásoby jídla

měli dostatečné, protože Karolína zašla se zlatem pod hrádek, zvaný Na Dvorcích, a tam je vyměnila za mouku, sůl i zimní oblečení pro děti.

Zimu přechkali ve zdraví, a sotva jarní vody odplavily poslední sníh a ledy, přišli hutníci a v pytlích odvezli napálené uhlí.

Uhlířka se rozhodla ještě jednou překopat loučku, věřila, že by tam přece jen zlato mohlo být. Vyjde s motykou, vidí, že se z překopané země dere k slunci zelené žito. Obilí. Ohlédne se kolem dokola, podívá se na Matouše.

„Obilí, Matouši, obilí! Žito!“ raduje se matka a svolává děti. „Budeme mít vlastní chléb. A pokopeme ještě mýtinu,“ ohlíží se.

„To bude naše zlato,“ hladí zelené jehličky. „Ty budeš s chlupci pálit uhlí a já s děvčaty hospodařit.“

Za potokem se ozval lidský hlas: „Heja, lidé dobří, směje za vámi?“

„Jen pojdte, nebojte se, tam je potok plytký,“ zvala je Karolína.

Muž se ženou a třemi dětmi.

„Co vy tu? Hospodaříte? My jdeme hledat zlato,“ chlubila se žena. „Najdeme a budou z nás boháči!“

„Taky jsem si to myslela,“ přiznala se uhlířka. „Ale...“ máchla rukou. „Usadíte se tu s námi, bude nás víc a bude nám veseleji.“

„Víš, Ludmilo,“ souhlasil muž, „zůstaňme.“

Tak bylo.

Uhlířovi postavili dům, rozšířili pole a potom se přistěhovaly i další rodiny a usadily se kolem dokola na jižní straně holého kopce.

Ríkali mu Uhlířský vrch, na Matoušovu paměť, a to jméno mu zůstalo dodnes.

Ční nad Bruntálem, a dnes se rok za rokem snižuje, protože tam dobýváme černé zlato, lávu pradávne sopky, abychom z ní stavěli nové byty pro nový život v naší zemi.

Čtvrtek

Projektová hra „**O nejlepšího znalce regionu Bruntálsko**“

Cíl:

- zopakovat informace o památkách Horního Benešova, o vodstvu regionu Bruntálsko, o přírodních památkách a Národních přírodních rezervacích a o poloze měst regionu
- poznávat jehličnaté stromy v lese

Motivace:

„Tři dny jste získávali spoustu informací o našem regionu. Dnes je den, kdy se ukáže, kolik jste si toho zapamatovali. Nejlepší z vás dostane diplom Nejlepšího znalce regionu Bruntálsko.“ Každé stanoviště je motivováno ještě zvlášť povoláním nebo koníčkem, které se váže k tématu stanoviště.

Organizace: Žáci půjdou společně s učitelkou od stanoviště ke stanovišti, na každém stanovišti budou mít zadán úkol či otázku, na kterou bude dán časový limit. Jakmile limit vyprší, pokračují k dalšímu stanovišti. Celkový čas stanovený pro stanoviště je 60 minut, musíme počítat přibližně s 30 minutami na přesuny ze školy do lesa a zpět a mezi stanovišti v lese. Po skončení hry mají žáci 20 minut přestávku, poté jim můžeme pustit něco tématicky vázané na náš region na videu, nebo promítnout fotky z celého týdne, mezitím vyhodnotíme jejich splněné úkoly.

Každý žák má u sebe svoji kartu, na kterou plní jednotlivé úkoly. Tyto karty žáci po ukončení hry odevzdají a podle nich bude hra vyhodnocena (karta viz přílohy čtvrtek č. 1). Hodnotíme tak, že za každou správnou odpověď dáme 1 bod. Kdo získá maximální počet bodů, dostane diplom (diplom viz přílohy čtvrtek č. 4). Pokud by se nikomu nepovedlo získat plný počet bodů, vítězem je ten žák, který získá bodů nejvíc.

1. stanoviště (architekti)

Místo: třída ve škole

Čas: 5 min

Úkol: *Napiš celý název památky Horního Benešova, která stojí východně od budovy naší školy.*

2. stanoviště (vodáci)

Místo: přesun do lesa Strážný vrch

Čas: 10min

Úkol: *„Název památky z prvního úkolu skrývá ženské jméno. V tomto jménu se ukrývá slovo, vyjadřující **vodní toky větší než je potok**. Napiš, jaké slovo název památky ukrývá.“*

Po zodpovězení otázky dostanou žáci tento úkol: *Napiš 3 největší řeky, které protékají regionem Bruntálsko.*

3. stanoviště (botanici)

Místo: les Strážný vrch

Čas: 15 min

Pomůcky: 4 kartičky s čísly, provázek (k připevnění kartiček na stromy)

Úkol: *V daném prostoru jsou vyvěšena čísla na různých stromech. Žáci musí oběhnout všechny označené stromy a určit názvy těchto stromů. Do své karty zapisují názvy stromů pod daná čísla. (karty s čísly viz příloha čtvrtek č. 2)*

4. stanoviště (ochránci přírody)

Místo: les Strážný vrch

Čas: 15 min

Pomůcky: obrázky přírodních památek a Národních přírodních rezervací (karty viz přílohy čtvrtek č. 3)

Úkol: *„Jako správní ochránci přírody byste měli poznat podle obrázku, co je která přírodní památka našeho regionu a co je Národní přírodní rezervace.“*

V daném prostoru (na stromech, keřích či v trávě) jsou rozmístěny očíslované obrázky přírodních památek a některých Národních přírodních rezervací. Žáci je vyhledají a na svoji kartu zapíší pod danými čísly jejich názvy.

5. stanoviště (cestovatelé)

Místo: přesun zpět do školní budovy, do třídy

Čas: 15 min

Pomůcky: mapa ČR ve třídě

Úkol: *Na své kartě mají žáci slepou mapku. Jejich úkolem je znázornit do ní město Bruntál, Horní Benešov, Rýmařov a Vrbno pod Pradědem (na zdi visí mapa ČR, díky které se mohou zorientovat, podle světových stran). Jakmile zakreslí, popíší polohu měst vzhledem k jiným městům, zadání je na kartě.*

Přílohy k projektu

- Čtvrtek č. 1 karta žáka k projektové hře
- Čtvrtek č. 2 karty s čísly pro poznávání stromů
- Čtvrtek č. 3 obrázky přírodních památek a Národních přírodních rezervací
- Čtvrtek č. 4 Diplom pro Největšího znalce regionu Bruntálsko

Karta hráče

1.

2. ženské jméno v názvu památky : _____

slovo toky jinak: _____

3. názvy stromů: 1. _____ 2. _____

3. _____ 4. _____

4. názvy přírodních památek :

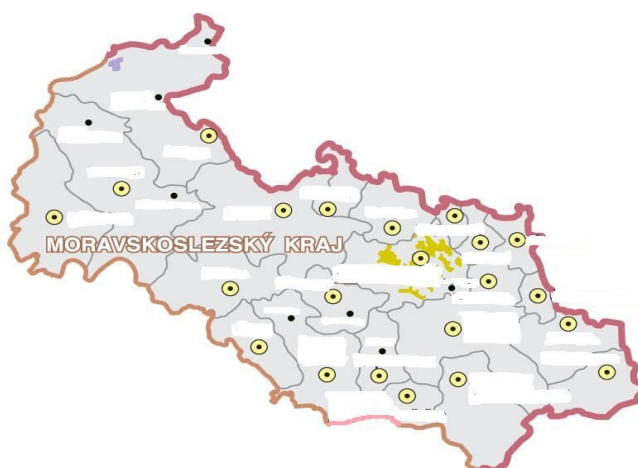
1. _____ 2. _____ 3. _____

4. _____

názvy Národních přírodních rezervací:

5. _____ 6. _____

5.

město jihovýchodně od Bruntálu je _____

město severozápadně od Bruntálu je _____

město severovýchodně od Rýmařova je _____

město jihozápadně od Horního Benešova je _____

Karta hráče

1.

Kostel sv. Kateřiny

2. ženské jméno v názvu památky : _K_ _A_ _T_ _E_ _Ř_ _I_ _N_ _Y_
slovo toky jinak: _Ř_ _E_ _K_ _Y_

Moravice Opava Opavice

3. názvy stromů: 1. modřín opadavý 2. jedle bělokorá
3. smrk ztepilý 4. borovice lesní

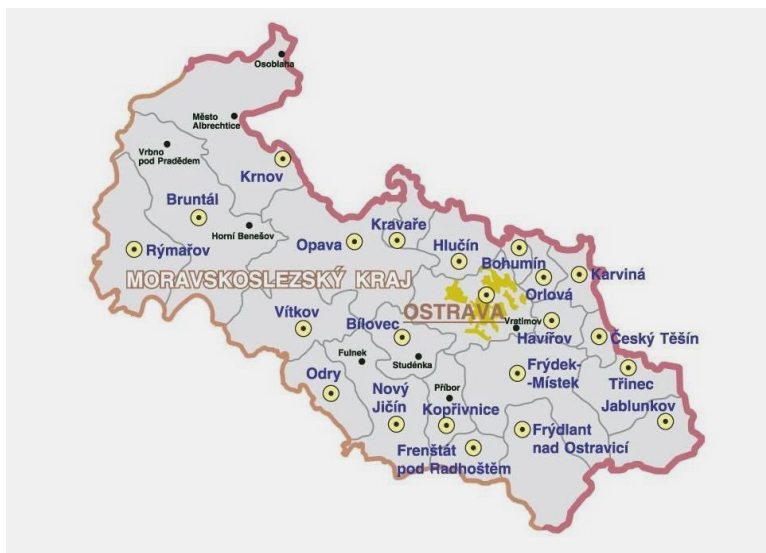
4. názvy přírodních památek :

1. Rešovské vodopády 2. Velký Roudný 3. Uhlířský vrch
4. Ptačí hora

názvy Národních přírodních rezervací:

5. Praděd 6. Rašeliniště-Skřítek

5.

město jihovýchodně od Bruntálu je Horní Benešov
město severozápadně od Bruntálu je Vrbno pod Pradědem
město severovýchodně od Rýmařova je Bruntál
město jihozápadně od Horního Benešova je Rýmařov

Čtvrtek č. 2

Karty s čísly

1

2

3

4

Čtvrtek č. 3

Obrázky:

1

2

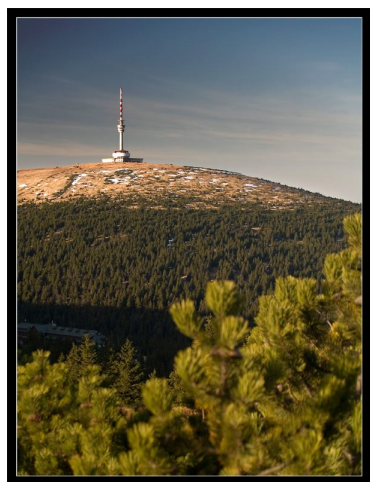
3

4

5

6

Čtvrtek č. 4

Diplom pro Největšího znalce regionu Bruntálsko

Pátek

Tvorba plastické mapy regionu Bruntálsko

Motivace: „Když jste tak výborně zvládli celý týden získávat nové informace, poznávat své město i region, vyrobíme si svoji plastickou mapu Bruntálska.“

Pomůcky: kartony, papírové krabice a krabičky, noviny, lepidlo na tapety, barvy

Postup: 1. tvrdý karton nám bude sloužit jako podstava, na něj si rozvrhneme, kde bude které město a kde který povrch.

2. Menší krabičky použijeme jako nerovnosti povrchu či města, budeme přes ně lepit množství novin pomocí lepidla na tapety

3. Vytvoříme několik vrstev novin, až bude povrch sjednocen a necháme zaschnout

4. Barvami dozdobíme např. lesy zeleně, hory hnědě, města červeně atd.

Výsledná mapa může vypadat takto:

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo získat co nejvíce podstatných informací o regionu Bruntálsko, aby mohly být „předávány“ našim žákům. Myslím si, že informace nejsou přehnané, jsou přehledné a plní proto účel metodické příručky pro učitele v tomto regionu. V praktické části jsem navrhla projekt, který se zabývá geografickou stránkou regionu Bruntálsko, tedy polohou, podnebím, vodstvem aj. Kromě toho jsem do projektu zahrнула i památky regionu a pověsti z některých zajímavých míst v regionu. Projekt je utvořen pro 4. ročník 1. stupně základní školy.

Projekt jsem s žáky 4. ročníku realizovala a velmi se vydařil. První dva dny strávili žáci ve škole, kde absolvovali každý den blok dvou hodin vlastivědy a poté v rámci mezipředmětových vztahů hodiny českého jazyka, matematiky aj. Třetí den žáci s učitelkou uskutečnili výlet na zajímavá místa regionu (sopku Velký Roudný a Uhlířský vrch), kde si vyzkoušeli několik činností přímo v přírodě, osobně prožili pověst o daných místech a aktivně se zapojili do realizace dne. Čtvrtý den probíhala projektová hra v prostorech školy, při níž byl vyhodnocen vítěz hry jako *Nejlepší znalec regionu Bruntálsko* a odměněn diplomem. Pátý den tvořili žáci plastickou mapu regionu, která byla výstupem jejich projektu.

Projektové vyučování je výborné pro vtažení žáků do problematiky nejen učiva o regionu, ale i dalšího učiva vlastivědy. Dochází k propojování teorie a praktických činností, čehož jsem využila i ve svém projektu.

Budu ráda, když má práce poslouží kolegům v našem regionu a hlavně žákům, pro které je důležité znát svůj region a mít k němu kladný vztah.

Seznam pramenů a literatury:

1. *Bruntálsko : Czech Republic*. Bruntál : Okresní úřad, 1996. nestr., brožura
2. CEPEK, J. *Bruntál 1213*. Bruntál, 1998. 128 s. ISBN 80-238-3257-3
3. COUFALOVÁ, J. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy*. Praha: Fortuna, 2006. 135 s. ISBN 80-7168-958-0
4. HANÁK, V. *Zpívající vody*. Ostrava: Krajské nakladatelství, 1962. 196 s.
5. HERGETHOVÁ, K., NIESNER, T. *Pozdrav z Bruntálu*. Muzeum v Bruntále, 2003. 70 s. ISBN 80-902956-3-0
6. KHOLOVÁ, H., ČIHAŘ, M., ČIHAŘ, J. *Poslední přírodní ráje Čech, Moravy a Slovenska*. Zlín: Tigris, 2003. 300 s. ISBN 80-86062-18-X
7. KLECH, T. *Horní Benešov 1253-2003*. Bruntál: 2003. 43 s.
8. KOČÍ, K. *CHKO Jeseníky*. Actaea, 2007. 220 s. ISBN 978-80-254-1561-0
9. KRATOCHVÍLOVÁ, J. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 160 s. ISBN 80-210-4142-0
10. *Mikroregion Vrbensko : Karlova Studánka, Ludvíkov, Vrbno pod Pradědem, Karlovice, Široká Niva*. Vrbno pod Pradědem, 2006. 14 s. ISBN 80-254-6140-8
11. NELEŠOVSKÁ, A., SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy*. Olomouc: 2005. 254 s. ISBN 80-244-1236-5
12. NICSNER, T., MEZEROVÁ, L. *Unikátní encyklopedie na pokračování edice památky Bruntál*. Plzeň: Fraus, 2002. ISBN 80-7238-196-2
13. PŘÍHODA, V. *Reformní praxe školska*. Praha : Československá grafická unie, 1936.s.22.
14. *Rýmařov : Vítejte v Rýmařově*. Město Rýmařov : Spolek cestovního ruchu Rýmařov, 1995. nestr. mp1 s. ISBN 80-901205-3-9
15. VAVRDOVÁ, A. *Didaktika vlastivědy*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 75 s. ISBN 978-80-244-2263-3
16. VELÍNSKÝ, S. *Soustavy individualizovaného učení*. Brno : 1932
17. VENCÁLEK, J. a kol. *Okres Bruntál*. Okresní úřad Bruntál, 1998. 101 s. ISBN 80-238-2542-9
18. VENCÁLEK, J. a kol. *Severní Morava a České Slezsko: Geografie místního regionu pro základní školy*. Český Těšín: Olza, 1995. 112 s.

19. VOJKOVSKÝ, R. *Zámek v Bruntále*. Dobrá: Beatris, 2003. ISBN 80-86737-07-1

Internetové zdroje:

Bibliografie Ivi Bittové. Oficiální stránky [on-line]. 2010. [cit. 12.2. 2010]. Dostupný na www: <http://www.bittova.com/cz/biografie.php>

Slezská Harta. Povodí Odry [on-line]. 2010. [cit. 23. 3. 2010]. Dostupný na www: <http://www.pod.cz/harta.html>

Uhlířský vrch a sopky na Bruntálsku. Jeseníky info [on-line]. 2010. [cit. 3. 4. 2010]. Dostupný na www: <http://www.jeseniky.net/index.php?obl=1&kat=11&sluz=81&pol=2830>

Národní přírodní rezervace. Encyklopedie Wikipedia [on-line]. 2009. [cit. 4.4. 2010]. Dostupný na www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Národní_přírodní_rezervace

Přírodní rezervace. Encyklopedie Wikipedia [on-line]. 2010. [cit. 6.4. 2010]. Dostupný na www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Přírodní_rezervace

Přírodní památka. Encyklopedie Wikipedia [on-line]. 2010. [cit. 10.4. 2010]. Dostupný na www: http://cs.wikipedia.org/wiki/Přírodní_památka

Seznam příloh:

- Příloha č. 1 mapa regionu Bruntálsko
Příloha č. 2 mapa Horního Benešova
Příloha č. 3 mapa Bruntálu
Příloha č. 4 obrázky fauny a flóry v CHKO Jeseník
Příloha č. 5 fotografie z projektu

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Kropenáč vtrvalý

Jestřábník alpský

Sasanka narcisokvětá

Vstavač mužský

Hořec jarní

Violka žlutá sudetská

Jeřábek lesní

Šídlo rašelinné

Tesařík čtyřpásý

Netopýr velký

Rys ostrovid

Čolek velký (samec)

Příloha č. 5

Čertův kámen na Velkém Roudném

stopa boha a drápanec ďábla na kameni

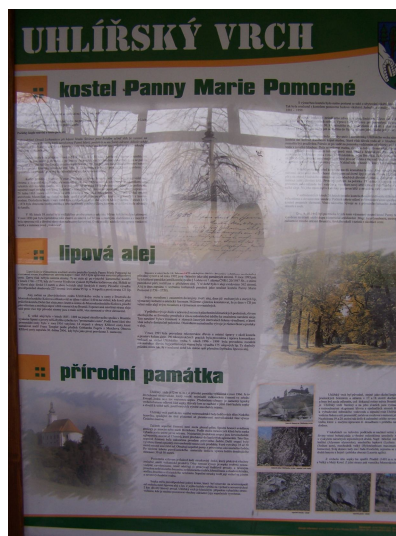
výstup na rozhlednu na Velkém Roudném

výhled z Velkého Roudného

Uhlířský vrch

Kostel panny Marie Pomocné na Uhlířském vrchu

Tvorba plastické mapy

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Cilečková
Katedra:	Katedra primární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA A JEJÍ VYUŽITÍ NA 1. STUPNI ZŠ
Název v angličtině:	EXPLOITING OF REGION IN HOMELAND STUDY
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na projektové vyučování ve vlastivědě. Zabývá se regionem, učivem o regionu a využitím projektu na 1. stupni základní školy nejen v rámci předmětu vlastivěda, ale i s přesahem do jiných vyučovacích předmětů. Projekt je určen přednostně žákům 1. stupně základní školy v regionu Bruntálsko.
Klíčová slova:	Projektové vyučování, projekt, projektová metoda, regionální vlastivěda.
Anotace v angličtině:	The Diploma Thesis deals with the project based education in cultural and social studies. It is focused on a region, learning about a region and using a project at the infant school not only within the subject of cultural and social studies but also in other subjects. The project is preferably targeted to the infant school pupils in the region of Bruntálsko.
Klíčová slova v angličtině:	Project based education, project, project method, region
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 mapa regionu Bruntálsko Příloha č. 2 mapa Horního Benešova Příloha č. 3 mapa Bruntálu Příloha č. 4 obrázky fauny a flóry v CHKO Jeseník Příloha č. 5 fotografie z projektu
Rozsah práce:	104
Jazyk práce:	český